

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

«До захисту допущено»
В.о. завідувача кафедри к.е.н., доцент
_____ Марина КАЛЮЖНА
«___» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
Освітньої програми «Облік і оподаткування»
За спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

ОБЛІК І АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Науковий керівник: д.е.н., професор
_____ Ірина КРЮКОВА

Рецензент: д.е.н., професор
_____ Олександр НАЗАРЕНКО

Виконав здобувач заочної форми навчання
Оксана АНХИМ

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень. Використання
ідей і текстів інших авторів має посилання
на відповідне джерело.*

_____ **Оксана АНХИМ**

ЗМІСТ

стр

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І ГРОШОВИХ ПОТОКІВ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ.....	7
1.1. Науково-теоретичні аспекти сутності грошових потоків суб'єктів господарювання	7
1.2. Нормативне регулювання обліку грошових коштів.....	16
1.3. Науково-методичні засади аналізу грошових коштів на підприємствах.....	25
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ І АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У ТОВ «ПЕРЕМОГА».....	34
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Перемога».....	34
2.2. Сучасний стан обліку грошових коштів на підприємстві	45
2.3. Аналіз грошових потоків агроформування	52
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У ТОВ «ПЕРЕМОГА».....	62
3.1. Напрями удосконалення обліку грошових коштів на підприємстві».....	62
3.2. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками в ТОВ «Перемога».....	71
3.3. План забезпеченості грошовими активами підприємства на перспективу.....	79
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	91
СПИСОК ВИКОРСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність обліку грошових коштів аграрних бізнес-суб'єктів зумовлена зростанням ролі ефективного фінансового менеджменту у забезпеченні стабільності та конкурентоспроможності підприємств сільського господарства. В умовах ринкових коливань, воєнних ризиків, обмеженого доступу до кредитних ресурсів та зростання витрат на матеріально-технічні ресурси особливого значення набуває достовірний і оперативний облік руху грошових коштів. Він є базою для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації ліквідності, платоспроможності та інвестиційної діяльності. Крім того, якісний облік грошових потоків сприяє підвищенню фінансової прозорості аграрних підприємств, що є важливою передумовою залучення інвестицій і реалізації принципів сталого розвитку сільського господарства України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема обліку грошових коштів ніколи не втрачала своєї актуальності і завжди залишалась дискусійним питанням, що знайшло своє відображення у багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. Значну увагу науково-теоретичним, методичним і практичним засадам обліку грошових коштів приділяли такі відомі вчені, як: Бланк І.О., Бутинець Ф.Ф., Дерій М., Жук В.М., Мармуль Л.О., Мулик Т.Д., Огійчук М.Ф., Осадча Г.Г., Подолянчук О.А., Точук В.В., Фесенко А.М. та інші. Незважаючи на потужний базис науково-прикладних розробок сучасні складні умови дефіциту грошових коштів, зниження ліквідності та нестабільність умов діяльності агропідприємств зумовлює доцільних проведення подальших наукових досліджень уданому напрямку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри обліку і оподаткування «Перспективи розвитку обліку, контролю і оподаткування в умовах трансформації економічних процесів» (номер державної реєстрації 0121U110384).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка рекомендацій з вдосконалення обліку і аналізу грошових потоків у аграрному бізнес-суб'єктів.

Багатогранність поставленої мети визначила необхідність вирішення таких завдань:

- вивчення науково-теоретичних та методичних аспектів обліку і аналізу грошових потоків бізнес-суб'єктів;
- надання комплексної економічної характеристики сучасного стану розвитку суб'єкта дослідження;
- дослідження сучасного стану обліку грошових коштів на підприємстві;
- здійснення аналізу рівня забезпеченості і ефективності використання грошових коштів агроформування;
- обґрунтування напрямів удосконалення обліку і аналізу грошових коштів у бізнес-суб'єкті.

Суб'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є ТОВ «Перемога» Тульчинського району Вінницької області.

Об'єктом дослідження є процеси обліку і аналізу грошових потоків підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні і прикладні аспекти обліку і аналізу грошових потоків в суб'єкті дослідження.

Період дослідження включає 2022-2024 роки.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі використовувались наступні методи наукових досліджень: монографічний (при характеристиці організаційно-економічних аспектів розвитку підприємства та дослідженні системи бухгалтерського обліку грошових коштів), економіко – статистичний (при проведенні фінансово-економічного аналізу діяльності господарства), абстрактно-логічний (при розробці заходів удосконалення обліку грошових коштів, формулюванні висновків в пропозицій), розрахунково-конструктивний (при розрахунку мінімального розміру грошових коштів на перспективу).

Інформаційною базою дослідження є річні фінансові звіти та фінансові документи суб'єкта дослідження за 2022-2024 роки, дані первинного, синтетичного та аналітичного обліку грошових активів підприємства, статистичні збірники, законодавчі та нормативно-правові акти України, матеріали досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених економістів, опубліковані в періодичних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого практичного завдання удосконалення бухгалтерського обліку грошових коштів та аналітичного супроводу управління грошовими потоками аграрного підприємства. Основні результати кваліфікаційної роботи, що становлять її наукову новизну, характеризуються наступними положеннями:

- *удосконалено:*

методичні та практичні аспекти системи інформаційно-аналітичної підтримки управління грошовими потоками бізнес-суб'єктів аграрного сектору у контексті подальшої цифровізації агроменеджменту та із врахуванням їх поступового переходу на засади сталого розвитку;

- *дістало подальшого розвитку:*

доповнення системи внутрішньогосподарських аналітичних рахунків, призначених для відображення господарських подій, пов'язаних з використанням грошових коштів (у частині аналітичних субрахунків другого та третього порядку)

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні практичних положень і прикладних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку грошових коштів у аграрному підприємстві.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження пройшли апробацію в ході обговорення доповідей здобувача на III Міжнародній науково-практичній конференції «Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри» (м. Одеса, ОДАУ, 6 листопада 2025р.).

Публікації. Положення кваліфікаційної роботи, що виносяться на захист, викладено у матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції, загальним обсягом 0,2 друк. арк., з яких особисто автору належить 0,2 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 62 найменувань, додатків. Загальний обсяг роботи складає 102 сторінки друкованого тексту, містить 26 таблиць, 9 рисунків.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ

1.1. Науково-теоретичні аспекти сутності грошових потоків суб'єктів господарювання

Грошові потоки виконують роль фінансового кровообігу підприємства, де їх циклічність, синхронність та інтенсивність безпосередньо детермінують життєздатність бізнес-суб'єкта. В сучасному менеджменті вони є ключовим об'єктом аналізу для прийняття операційних, інвестиційних та фінансових рішень. Управління грошовими потоками сьогодні є інструментом забезпечення фінансової рівноваги, запобігання ризику неплатоспроможності навіть за наявності бухгалтерського прибутку, а також основою для стратегічного планування. Крім того, вони виступають найважливішим критерієм оцінки ефективності бізнес-процесів, оскільки відображають реальну, а не нараховану, вартість, створювану суб'єктом господарювання. Ефективне управління грошовими потоками становить ядро фінансової стійкості та конкурентної переваги бізнесу в умовах невизначеності.

Термін «грошовий потік» - «Cash-flow» - з'явився в зарубіжній фінансовій літературі наприкінці 50-х років минулого століття. Спочатку термін використовувався виключно в процесі визначення вартості фінансових активів та оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів, з часом це поняття набуло досить широкого значення та використання в фінансовій практиці, що було зумовлено поступовим переходом від всебічного розгляду показників прибутковості до розгляду ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості [14, с. 8]. Визначальним етапом у розвитку економічної категорії «грошовий потік» став перехід до вирішення дилеми «ризик-прибутковість» як запобіжника ймовірного банкрутства та фінансового краху [1, с. 89].

Відповідно до ННП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові потоки (рух грошових засобів) – це надходження та вибуття грошових

коштів та їх еквівалентів (кошти в касі та на рахунках в банках, які можуть бути використані для поточних операцій, та короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертовані у певну суму коштів і мають незначний ризик щодо зміни вартості) [26].

Петіна Л.В. визначає грошовий потік як чисті грошові кошти, що надходять в фірму або витрачаються нею протягом операційного циклу. В цьому випадку розрахунок грошового потоку виконується шляхом збільшення чистого доходу на суму амортизаційних відрахувань, що не враховує результатів фінансової діяльності, яка пов'язана не з результатом від фінансової діяльності, а з чистим прибутком безпосередньо [34, с. 118].

Розглядаючи механізм антикризового управління, Бланк І.О. розглядає грошові потоки як внутрішнє джерело фінансової стабілізації через збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків, що спрямовуються на зростання платоспроможності підприємства. Крім того, грошовий потік, а саме чистий грошовий потік від операційної діяльності, визначається як критерій внутрішнього потенціалу фінансування підприємства та основа для оцінки фінансового стану та кредитоспроможності будь-якого з суб'єктів господарювання. У цьому випадку відбувається витіснення на задній план показників прибутковості, рентабельності та інших, нівелюючи таким чином їх значущість у процесі оцінки фінансового стану підприємства [4, с. 286].

Деякі автори ототожнюють грошовий потік з приростом чи скороченням обігових коштів та поточних зобов'язань підприємства. Зокрема, Фартушняк О. ототожнює грошовий потік з приростом або скороченням оборотних засобів та поточних зобов'язань підприємства та акцентує свою увагу на необхідності поєднання операційного аналізу з аналізом грошового потоку. Даний підхід не враховує можливих змін в структурі активів та поточних зобов'язань, що можуть призвести до появи позитивного чи негативного грошового потоку без абсолютного приросту чи скорочення оборотних активів чи поточних зобов'язань [50, с. 385].

Тешева Л.В. і Щербань О.Д. трактують грошові потоки як «...систему «фінансового кровообігу» господарського організму підприємства» [48]. Іншу думку щодо визначення грошових потоків має Степаненко О.І. який вважає, що поняття грошовий потік є динамічним показником, що характеризує постійний рух грошових коштів в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, що пов'язаний з надходженням (вхідні грошові потоки) чи витрачанням (вихідні грошові потоки) грошових ресурсів підприємства. В результаті ж збалансування вхідних та вихідних грошових потоків утворюється чистий грошовий потік, що характеризує приріст чи зменшення грошових ресурсів і є результативним фактором діяльності підприємства [47, с. 93].

Халатур С.М. розглядає грошовий потік як сукупність рознесених в часі протягом певного періоду надходжень та виплат грошових засобів, що створюються господарською діяльністю та пов'язаних з факторами часу, ризику та ліквідністю [52, с. 129]. Дане трактування грошового потоку є найбільш широким та заслуговує на максимальну увагу.

Систематизація наукових поглядів вчених на сутність та зміст дефініції «грошовий потік» (Додаток А) дозволила визначити, що грошовий потік в управлінні фінансовою діяльністю підприємства слід розглядати як рух однієї з форм капіталу - грошей коштів. Тобто, це всього лише платіж, здійснений або отриманий, тоді як фінансовий потік - це рух ресурсів у будь-якій функціональній формі, який виникає між учасниками фінансових відносин. Його суттєва ознака - відтворювальний характер: фінансовий потік може виникати на будь-якій стадії процесу відтворення і пов'язаний він із необхідністю забезпечення приросту авансованого капіталу. Такий висновок дає підставу для побудови адекватних систем управління грошовими та фінансовими потоками. Системи управління грошовими потоками не спроможні охопити весь ресурсний потенціал підприємства і повинні спрямовуватись насамперед на забезпечення належного рівня платоспроможності.

Сутність та зміст економічних категорій у практичній діяльності проявляється у сукупності тих функцій, які вони виконують. Дослідження наукової літератури та різних методичних підходів дозволили визначити наступні [56, с. 205; 16, с. 392]:

- забезпечувальна полягає у фінансуванні поточного виробничого циклу бізнес-структур;

- відтворювальна (інвестиційна) функція – забезпечення розширене відтворення агровиробництва через механізм фінансування капітальних інвестицій та модернізації.

- Контрольно-аналітична функція. Рух грошових коштів служить одним з найбільш об'єктивних індикаторів рівня ефективності господарської діяльності. Аналіз потоків дозволяє оцінити рентабельність окремих культур, ефективність витрат, платоспроможність підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації виробництва та фінансів суб'єктів господарювання.

- Стратегічна (Стабілізаційна) функція. Через високу залежність від погодних умов та коливань ринкових цін, грошові потоки виконують роль буфера безпеки. Формування фінансових резервів за рахунок чистих надходжень у сприятливі періоди дозволяє підприємству компенсувати втрати від посухи, граду чи падіння цін, забезпечуючи його виживання в несприятливі роки та підтримуючи фінансову рівновагу.

Платіжна (Розрахункова) функція. Ця функція є базовою для виконання зобов'язань перед бюджетом (податки), кредиторами (відсотки та погашення кредитів), постачальниками та працівниками. В умовах сезонності критично важливою стає синхронізація грошових надходжень від реалізації з графіком критичних платежів для уникнення простроченої заборгованості та штрафних санкцій.

Незважаючи на певні існуючі відмінності у трактуванні змісту грошових потоків бізнес-суб'єктів, науковці погоджуються, що вони відіграють

винятково важливу роль в управлінні підприємством, що проявляється у наступних ключових положеннях [5, с. 168]:

- 1) вони є основним джерелом забезпечення господарської діяльності бізнес-суб'єктів;
- 2) рівномірність надходження та витрачання грошових потоків, а також їх обсяги і структура впливають на фінансовий стан та забезпечують стійкість підприємства;
- 3) від грошових потоків, їх синхронності та характеру використання залежить ритмічність виробничих циклів та всіх бізнес-процесів;
- 4) оптимальний обсяг грошових потоків сприяють зниженню залежності від позикового капіталу та є чинником забезпечення фінансової автономності;
- 5) раціональне управління грошовими потоками є підґрунтям політики управління оборотними активами бізнес-суб'єктів;
- 6) грошові потоки – економічний і фінансовий фундамент забезпечення платоспроможності і ліквідності господарюючих суб'єктів.

Волошина-Сідей В. і Кириченко А. до цих змістовних ознак грошових потоків додають: їх еквівалентність, важливість як основного об'єкта управління, значимість як ключового індикатора бізнес-активності підприємств, віддзеркалення результатів взаємодії з партнерами і стейкхолдерами компанії [7].

З характером формування грошові потоки поділяються на вхідні та вихідні. Залежно від специфіки господарської діяльності до їх складу можуть входити різні структурні компоненти. Основними структурними елементами грошових потоків є їх складові за видами діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова), які в сукупності формують чистий грошовий потік – інтегральний показник фінансового стану підприємства (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Основні складові формування грошових потоків бізнес-суб'єктів

Джерело: складено автором за даними [1,7,10,52]

Сільське господарство та гарний бізнес, традиційно поставали найбільш особливими видами економічної діяльності, специфіка яких віддзеркалюється на всіх процесах та результатах діяльності господарюючих структур. Характер формування та управління грошовими потоками у аграрній сфері суспільного виробництва істотно відрізняється від інших видів економічної діяльності внаслідок специфічності агробізнесу та умов господарювання. Серед основних особливостей такого управління слід виділити наступні (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Особливості формування грошових потоків у аграрному бізнесі

Джерело: складено автором

Таким чином, як показали дослідження, грошові потоки в аграрному бізнесі є не лише інструментом розрахунків, а комплексним механізмом, що забезпечує безперервність виробництва, розвиток, стабільність та контроль над всією господарською діяльністю.

Зазначені ключові особливості грошових потоків в аграрному бізнесі детерміновані специфікою галузі та формують унікальні виклики для агроменеджменту. Крім того, сучасні умови розвитку агросектору значно трансформують підходи до управління грошовими потоками аграрних підприємств України, формуючи нові виклики та можливості. Серед основних факторів впливу на політику управління грошовими потоками бізнес-суб'єктів

сільськогосподарського виробництва у сучасних реаліях слід відмітити наступні:

1) геополітична нестабільність та військові дії, що створюють прямий операційний та фінансовий ризик. Це вимагає формування значних аварійних ліквідних резервів для критичних витрат, фрагментації логістичних ланцюгів (а отже, і потоків розрахунків), а також інвестування в альтернативну інфраструктуру (наприклад, власні електрогенератори), що відволікає кошти з основного виробництва.

2) Дестабілізація традиційних експортних маршрутів через блокаду морських портів та необхідність використання сухопутних «коридорів солідарності», що різко збільшує логістичні витрати та скорочує маржу агровиробників. Це призводить до зростання обсягів дебіторської заборгованості, оскільки терміни проведення платежів між контрагентами збільшуються, і агропідприємства змушені шукати додаткове фінансування для покриття циклу.

3) Коливання валютних курсів та інфляція вносить суттєву невизначеність у планування. Управління потоками потребує активного хеджування валютних ризиків, перегляду цінової політики та постійної корекції бюджетів.

4) Активізація практики використання інструментів державної підтримки (наприклад, програми «доступні кредити 5-7-9%»), які потенційно формують додаткові джерела ліквідності, але водночас вимагає від агроменеджменту компетентності у супроводі кредитних заявок та дотриманні умов їх цільового використання.

5) Необхідність технологічної модернізації для підвищення ефективності та зменшення витрат на тлі скорочення людського капіталу у агросфері формує потужний інвестиційний тиск для системи агроменеджменту. Управління грошовими потоками в таких умовах орієнтоване на пошук оптимального балансу між фінансуванням поточних операційних потреб і довгостроковими інвестиціями в точне землеробство, роботизацію та відновлювальну енергетику.

б) Поширення концепції сталого розвитку, які потребує акумулювання значних фінансових ресурсів, а також перерозподіл грошових потоків підприємств у такий спосіб, який би сприяв досягненню цілей сталого розвитку аграрного бізнесу та сільських територій.

Сучасний стан розвитку вимагає від українських аграрних підприємств гнучкого, проактивного та ризик-орієнтованого управління грошовими потоками, де пріоритетом є забезпечення фінансової стійкості та операційної життєздатності в умовах екстремальної невизначеності. Виняткові умови розвитку економіки та ведення аграрного бізнесу формують для агроменеджменту як суттєві ризики, так і нові можливості формування і нарощування грошових потоків (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Матриця SWOT-аналізу управління грошовими потоками аграрних
бізнес-суб'єктів України**

<i>S (Strengths) - Сильні сторони</i>	<i>W (Weaknesses) - Слабкі сторони</i>
Наявність високоліквідних активів (зерно) після збору урожаю.	Виражена сезонність та циклічність, що призводить до дефіциту ліквідності.
Досвід роботи та адаптивність менеджменту в умовах невизначеності.	Висока залежність від зовнішніх кредитів для фінансування циклу.
Зростання ефективності витрат завдяки впровадженню точного землеробства.	Недостатнє довгострокове фінансове планування, орієнтація на короткострокове виживання.
Активне залучення держпрограм підтримки ("5-7-9%") як стабілізуючого джерела.	Обмеженість внутрішніх джерел для інвестицій через пріоритет поточних витрат.
<i>O (Opportunities) - Можливості</i>	<i>T (Threats) - Загрози</i>
Диверсифікація експортних маршрутів для стабілізації надходжень.	Продовження геополітичної нестабільності, що загрожує експорту та інфраструктурі.
Доступ до міжнародних грантів та програм відновлення.	Девальвація гривні та інфляція, що знецінюють резерви та збільшують витрати.
Впровадження IT-інструментів для точного прогнозування та планування потоків.	• Обмеження доступу до кредитних ресурсів через підвищені ризики банків.
Розвиток переробки та напрямків із коротшим циклом для згладжування сезонності.	Розвиток переробки та напрямків із коротшим циклом для згладжування сезонності.

Джерело: побудовано автором

Сучасні умови вимагають від аграрних підприємств України стратегії, спрямованої на мінімізацію загроз та слабких сторін шляхом активного використання сильних сторін і реалізації наявних можливостей. Ключовим завданням є перехід від реактивного до проактивного управління грошовими потоками з акцентом на створення фінансових «подушок безпеки», диверсифікацію джерел доходів та інвестиції в підвищення операційної ефективності діяльності.

1.2. Нормативне регулювання обліку грошових коштів

Своєчасний, повний та прозорий облік грошових коштів виступає фундаментальною передумовою фінансового менеджменту, оскільки безпосередньо впливає на життєздатність господарюючого суб'єкта. Він забезпечує цілісність фінансових даних, дозволяє здійснювати оперативний моніторинг надходжень і виплат, а також є обов'язковою умовою виконання фіскальних зобов'язань. У підсумку, такий облік мінімізує операційні та фінансові ризики, створюючи основу для стабільного функціонування та розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

Науковці погоджуються, що основні завдання бухгалтерського обліку грошових коштів полягають у формуванні повної, достовірної та своєчасної інформації щодо їх обсягу, руху та залишків [28, с. 365; 39]. Це досягається шляхом безперервної фіксації всіх операцій з коштами в розрізі видів та місць їх зберігання. Ключовим завданням обліку грошових коштів Циган Р.М. вважає забезпечення контролю за дотриманням касової та розрахунково-платіжної дисципліни, платоспроможністю та ліквідністю підприємства. Інформаційна база, що формується в обліку, має забезпечувати можливість оперативного аналізу грошових потоків, виявлення дебіторської та кредиторської заборгованості, а також слугувати основою для складання

фінансової звітності та запобігання ризикам несанкціонованого використання ресурсів [53, с. 86]. Крім того, як доповнюють ці положення Зінченко О.В. і Дідик Я.В., облік спрямований на створення умов для точного визначення фінансового результату та виконання підприємством своїх податкових та інших зобов'язань [15, с. 726].

Ключові завдання бухгалтерського обліку грошових коштів визначаються їх ключовою роллю як найбільш ліквідної частини активів підприємства та базовою вимогою щодо забезпечення його фінансової стійкості [11]. Серед них слід відмітити завдання, які виконуються у різних аспектах господарської діяльності бізнес-суб'єктів:

- Інформаційно-аналітичний аспект: першорядним завданням Кошельок Г. та Губанов М. вважають формування повної, неупередженої та своєчасної інформації про наявність, рух та залишки грошових коштів у розрізі всіх напрямів їх надходження та використання. Це включає аналітичний облік за видами валют, за місцями зберігання (каса, поточні рахунки, спеціальні рахунки, інші еквіваленти) та за центрами відповідальності. Генерована облікова система має забезпечувати можливість оперативного аналізу грошових потоків за видами діяльності (операційною, інвестиційною, фінансовою), виявлення тенденцій та відхилень від планових показників [18, с. 386].

- Контрольно-захисний аспект – роль якого, на думку Кучеренко Т. Є. і Аніщенка Г. Ю., проявляється у важливому завданні правильної організації ефективного контролю за збереженням, цільовим та законним використанням грошових коштів [21]. Реалізують ці заходи через суворе дотримання правил ведення касових операцій, встановлення лімітів каси, контроль за розрахунково-платіжною дисципліною (включаючи терміновість розрахунків з контрагентами) та запобігання несанкціонованим витратам. Облік повинен забезпечувати ідентифікацію ризиків виникнення дебіторської заборгованості, касових розривів та здійснення платежів з порушенням установлених процедур.

- Операційно-управлінський аспект, як відзначають Радіонова Н. Й. і Пустовгар К. В. [44, с. 37], є безпосереднім завданням бухгалтерського обліку є забезпечення інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Його розв'язання передбачає оптимізацію грошових потоків для підтримки постійної платоспроможності, управління ліквідністю та мінімізації ризиків. Дані обліку використовуються для складання платіжних календарів, прогнозування руху коштів, визначення потреби в короткострокових кредитах або, навпаки, можливості розміщення тимчасово вільних коштів.

- Звітно-нормативний аспект - система обліку має забезпечити точне та своєчасне відображення всіх операцій з грошовими коштами для складання фінансової звітності згідно з вимогами національних стандартів (НП(С)БО) або МСФЗ [51, с. 12]. Це включає правильну оцінку коштів у балансі, формування звіту про рух грошових коштів та забезпечення прозорості фінансової інформації для користувачів (менеджменту, інвесторів, кредиторів). Крім того, облік покликаний забезпечити точне виконання податкових зобов'язань, пов'язаних з рухом коштів (ПДВ, податок на прибуток).

Таким чином, деталізовані завдання бухгалтерського обліку грошових коштів інтегровані в єдину систему, спрямовану на забезпечення фінансової безпеки, операційної ефективності та дотримання законодавчих норм діяльності підприємства.

Для реалізації виконання завдань обліку грошових коштів у межах національної системи бухгалтерського обліку створено декілька рівнів регулювання та нормативно-правового регламентування повноти, своєчасності і правильності оформлення господарській подій пов'язаних з використанням грошових активів. Нормативний базис формує Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 - XIV (зі змінами та доповненнями) визначає правові засади

регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні [41].

Деталізує норми і вимоги Закону положення НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», який визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів - висвітлюються питання, пов'язані з рухом грошових коштів [41].

Крім нього, відображення особливих господарських операцій у бухгалтерському обліку відбувається на основі наступних стандартів: НП(С)БО 7 «Основні засоби» - регламентує облік операцій з придбання та продажу основних засобів, що безпосередньо пов'язані з рухом грошових коштів; НП(С)БО 15 «Дохід» - визначає визнання доходу, отриманого від реалізації товарів (робіт, послуг), що впливає на відображення дебіторської заборгованості та надходження коштів; НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» - є критично важливим для обліку операцій з іноземною валютою, переоцінки залишків коштів на валютних рахунках та у касі на звітну дату; НП(С)БО 23 «Відображення руху грошових коштів» - безпосередньо присвячений правилам складання Звіту про рух грошових коштів, класифікації потоків за видами діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова).

Для компаній, які ведуть бухгалтерський облік і складають фінансову звітність за міжнародними стандартами, основним положенням, який регламентує порядок обліку грошових коштів, є IAS 7 «Statement of Cash Flows» («Звіт про рух грошових коштів»). Його основною метою є забезпечення користувачів звітності інформацією про зміни в грошових коштах компанії та їх еквівалентах протягом звітного періоду [22]. Крім нього, з урахуванням особливостей розрахунків та розрахункових засобів, які є еквівалентами грошових коштів, їх облік можуть регулювати норми міжнародних стандартів: 32 «Фінансові інструменти: подання інформації», IFRS 9 «Фінансові інструменти», IAS 1 «Подання фінансової звітності», IAS) 21 «Вплив змін валютних курсів».

З метою вдосконалення організації готівкового обігу, зміцнення касової дисципліни, підвищення ефективності контролю за додержанням суб'єктами господарської діяльності встановленого порядку ведення операцій з готівкою у національній валюті, посилення відповідальності за додержання ними норм з регулювання обігу готівки в Україні діє Інструкція про порядок здійснення контролю за дотриманням касової дисципліни та про операції з використанням платіжних карток (№ 637 від 29.12.2022) – основний документ, що детально регламентує всі аспекти ведення касових операцій. Вона визначає: правила отримання, видання та зберігання готівки; ліміти каси, порядок оформлення касових документів (прибуткових та видаткових касових ордерів, касової книги), правила розрахунків за допомогою платіжних карток, права та обов'язки касира [17].

Порядок ведення безготівкових розрахунків регламентують положення Цивільного та Господарського кодексів. Важливе значення мають положення і норми, зафіксовані у нормативних актах НБУ та Закони України:

1) Закон України «Про Національний банк України»: Закріплює за НБУ право встановлювати правила проведення банківських операцій, включаючи неготівкові розрахунки;

2) Закон України «Про платіжні послуги» (№ 1591-IX від 30.06.2021) – ключовий документ, що сучасними термінами регулює відносини між учасниками платіжних систем, зобов'язання провайдерів платіжних послуг та права споживачів;

3) Положення про переказ коштів в національній валюті на території України (Постанова Правління НБУ № 16 від 05.01.2023) – основний документ, що детально регламентує: види розрахункових документів (платіжні доручення, інкасові доручення, платіжні вимоги, платіжні ордери), порядок їх оформлення, подання та виконання, строки проведення операцій, особливості різних форм розрахунків (акредитив, чек, інкасо).

4) Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах – визначає правила роботи з рахунками, без яких неможливі неготівкові операції..

5) Інструкція «Інструкції про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків».

6) Правила здійснення переказів коштів за допомогою платіжних карток, які регулюють операції з використанням банківських карток та інші.

Визначає рахунки для обліку грошових коштів План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [36].

У сучасній діючій практиці здійснення господарських подій, пов'язаних з використанням грошових коштів поширення набули як готівкові, так і безготівкові операції. У бухгалтерському обліку України безготівкові розрахунки переважають і розвиваються завдяки цифровізації та вимогам прозорості. Готівкові розрахунки зберігають значення лише для дрібних операцій, але залишаються суворо регламентованими й обмеженими в межах лімітів. За сучасних бізнесових реалій безготівкові розрахунки постають домінуючими, забезпечують прозорість, швидкість і контроль. Готівкові залишаються допоміжним інструментом для обмежених потреб. Опрацювання та систематизація нормативно-правових положень дозволила визначити ключові ознаки готівкових і безготівкових операцій та представити їх у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Основні ознаки обліку готівкових та безготівкових грошових операцій

Ключова ознака	Готівкові розрахунки	Безготівкові розрахунки
Регламентування	Положення НБУ №148 про ведення касових операцій	Закон «Про платіжні послуги», інструкції НБУ про безготівкові розрахунки
Ліміти	10 000 грн/день між юрособами та ФОП; 50 000 грн/день між підприємством і фізособою	Лімітів практично немає (обмеження лише за фінмоніторингом і банківськими правилами)

Основний інструментарій	Каса підприємства, ПКО, ВКО, касова книга	Платіжні доручення, інкасо, акредитиви, розрахункові чеки, банківські картки, електронні платежі
Основні бухгалтерські рахунки	30 «Готівка» (301 - у національній валюті, 302 - у іноземній валюті)	31 «Рахунки в банках» (311 - у національній валюті, 312 - у іноземній валюті і т.д.
Документальне підтвердження	Прибуткові/видаткові касові ордери, касова книга	Банківські виписки, електронні платіжні документи
Контроль	Жорсткий контроль НБУ, касова дисципліна, ліміти каси	Контроль банків і ДПС через фінмоніторинг, автоматизовані системи
Ключові тренди	Зменшення обсягів, використання лише для дрібних витрат	Переважаюча форма (>70% обороту), розвиток онлайн-платежів і відкритого банкінгу
Бухгалтерські ризики	Штрафи за перевищення лімітів, ризик втрати чи крадіжки готівки	Блокування підозрілих транзакцій, залежність від ІТ-систем і банківської інфраструктури

Джерело: складено автором з [17,25,27]

У серпні 2025 року в Україні офіційно запроваджено відкритий банкінг (Open Banking) - законодавчі зміни до Закону «Про платіжні послуги» № 1591-IX, який регулює платіжні послуги. В межах цих змін готуються/набули чинності доповнення до Положення про емісію та еквайринг платіжних інструментів, які вимагають приведення діяльності банків / надавачів платіжних послуг у відповідність до нових стандартів до 1 жовтня 2025 року. Відповідно до останніх зміни вносяться корективи у оформлення операцій з грошовими коштами, що здійснюються бізнес-суб'єктами, зокрема: 1) підвищується деталізація інформації у виписках / платіжних документах; 2) покращується ідентифікація платника і отримувача; 3) більш чітко визначається відповідальність еквайрів / банків-обробників транзакцій; 4) продовжуються процеси уніфікації стандартів (НБУ затвердив зміни до Положення про емісію та еквайринг платіжних інструментів). [25]

Облік інформації, пов'язаної з надходженням, витрачання та використанням грошових коштів, має виключне значення для потреб управління та відображається у відповідних формах фінансової звітності

підприємства. У Балансі (Звіт про фінансовий стан, ф. відображаються залишки по рахунках 30 «Готівка»), 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти». У звіті Звіті про фінансові результати (ф. 2) враховуються операції, що супроводжуються грошовими потоками (вхідними і вихідними для підприємства). Основним фінансовим звітом про використання грошових коштів і формування грошових потоків бізнес-суб'єктів є Звіт про рух грошових коштів (ф. 3), який відображає надходження і витрати за видами діяльності: операційна діяльність (виручка, виплати постачальникам, зарплата, податки); інвестиційна діяльність (придбання/продаж основних засобів, фінансових інструментів); фінансова діяльність (отримання/погашення кредитів, виплата дивідендів). У примітках до фінансової звітності (ф. 5) розкривається додаткова інформація про стан використання грошових активів: структуру грошових коштів, обмежені рахунки, умови зберігання коштів, наявність валютних операцій [44, с. 38].

Аграрний бізнес, як досить специфічний вид економічної діяльності, має свої особливості здійснення грошових операцій та їх обліку. У якості основних з них авторами були відмічені наступні: 1) сезонність надходжень і витрат та суттєва календарна різниця між ними, яка створює касові розриви, що часто нівелюються кредитами чи авансами; 2) розрахунки з переробниками та трейдерами (поширена практика авансових платежів або відстрочених розрахунків), що вимагає ретельного документального підтвердження для бухобліку; 3) специфіка кредитування і субсидій - аграрії активно користуються сезонними кредитами, державною підтримкою, дотаціями, які надходять на спецрахунки, що, у свою чергу, вимагає окремих вимог до обліку цільових коштів; 4) валютні операції (для агрокомпаній великого бізнесу), що передбачає здійснення розрахунків у іноземній валюті та часто створює курсові різниці; 5) практика діючих розрахунків з пайовиками і працівниками (здійснюються як у грошовій, так і у натуральній формі) і підлягають фінансовому моніторингу та оподаткуванню. Таким чином, аграрний бізнес відзначається нерівномірністю руху грошових потоків, залежністю від

сезонності, клімату та ринкової кон'юнктури. У практиці бухгалтерського обліку грошових коштів важливе місце займають облік цільових коштів (субсидій, грантів), валютних операцій, операцій з кредитування під сезонні потреби, комбіновані розрахунки з пайовиками та працівниками. Як правильно підкреслюють Крюкова І.О. та Олійник О.О., ці особливості вимагають працівників бухгалтерських служб агроформувань детального аналітичного обліку та чіткої звітності для контролю фінансової стабільності. [19, с. 121]

Ці особливості та складні реалії ведення аграрного бізнесу зумовлюють виникнення деяких проблемних аспектів, що супроводжують облікове забезпечення операцій, пов'язаних з використання грошових коштів аграрними формуваннями. До їх складу Рижикова Н.І. відносить велику частку готівкових розрахунків (зарплата сезонних працівників, розрахунки з дрібними постачальниками, продаж продукції на ринках), що сприяє виникненню ризиків неінкасації, помилок та зловживання, складнішого контролю за кожною готівковою операцією, ризиків «неофіційних» виплат. [45]. Грановська В., Кононенко Л. і Савченко В. до них додають певні труднощі відстеження дебіторської заборгованості. Так, велика кількість контрагентів (елеватори, переробники, експортні компанії) призводить до того, що кошти «зависають» у вигляді дебіторської заборгованості, що спотворює реальну картину платоспроможності для агропідприємств [9]. За умов військового конфлікту в Україні значно загострилась проблема дефіциту кадрів, зокрема, обліково профілю. Вона також поглиблює проблему внутрішнього контролю та роздільності обов'язків серед облікового персоналу бізнес-суб'єктів. На невеликих підприємствах часто одна людина може поєднувати обов'язки касира, бухгалтера та менеджера, що підвищує ризик помилок та шахрайства. [49]

Суттєві ризики для системи обліку грошових коштів також формує податкова сфера. Постійні зміни в законодавстві, у податковому кодексі, правилах готівкових розрахунків та валютному контролі вимагають

постійного оновлення знань та швидкої адаптації систем організації бухгалтерського обліку бізнес-суб'єктів. Податкові органи ретельно перевіряють витрати, особливо готівкові. У зв'язку з цим, як зауважує Дмитренко О., зростає роль і значення бездоганного первинного обліку і документообігу (накладні, акти, кошториси), що не завжди можливо в умовах сільської місцевості. Існуючі ліміти для розрахунків між юридичними особами змушують переводити кошти через банки, але це інколи суперечить практиці швидких розрахунків у селі чи з дрібними контрагентами [11].

Специфічні проблеми воєнного часу часто призводять до практики блокування рахунків та обмеження в операціях: можливі обмеження на зняття готівки, валютні операції та інші банківські перекази. Зростають ризики зберігання готівки на території підприємств. Актуальними на думку Радіонової Н. Й. і Окончук А. Р. [43, с. 214], для України залишаються проблеми пошкодженої інфраструктура, що зумовлюють проблеми з інтернетом та банківським обслуговуванням в прифронтових районах, що ускладнює доступ до систем онлайн-банкінгу та ведення обліку в реальному часі.

Ці та інші проблемні аспекти зумовлюють необхідність постійної адаптації організації обліку грошових коштів бізнес-суб'єктів до сучасних реалій, розробки заходів з мінімізації ризиків, захисту інформації та підвищення кваліфікації і відповідальності працівників облікових відділів.

1.3. Науково-методичні засади аналізу грошових коштів на підприємствах

В умовах високої волатильності глобальних ринків, невизначеності економічного середовища та посилення конкурентної боротьби аналіз грошових потоків набуває характеру імперативу для ефективного сучасного

управління. Його актуальність зумовлена тим, що він виконує роль найбільш об'єктивного та недвозначного індикатора фінансового життєзабезпечення бізнес-суб'єкта, трансформуючи дані бухгалтерського обліку в стратегічно значущу управлінську інформацію.

Потреба в систематичному аналізі грошових потоків продиктована фундаментальною відмінністю між змістом прибутку та платоспроможності. Прибуток, будучи обліковою категорією, схильний до впливу оціночних суджень та методів обліку, тоді як наявність грошових коштів є абсолютно об'єктивним фактом. Бізнес, який демонструє прибутковість за даними звіту про фінансові результати, може опинитися у стані технічної неплатоспроможності через неефективне управління оборотним капіталом, невчасну інкасацію дебіторської заборгованості або невідповідність циклів надходжень та виплат. Як наголошує Багацька К., аналіз грошових потоків усуває цю методологічну невизначеність, надаючи керівництву реальну картину здатності підприємства виконувати свої поточні зобов'язання. [2]

Вагомість та значення аналізу грошових потоків для управління полягає в його багатоаспектності. По-перше, він є основою для оцінки фінансової стійкості, оскільки дозволяє визначити, чи є операційна діяльність основним джерелом генерування коштів, що є першою ознакою фінансової автономності та довгострокової життєздатності. По-друге, він становить інформаційний фундамент для стратегічного планування та прогнозування. Моделювання майбутніх грошових потоків на основі ретроспективного аналізу дозволяє оптимізувати капітальні витрати, визначати потреби у зовнішньому фінансуванні та розробляти ефективну дивідендну політику. По-третє, він виступає критерієм ефективності управлінських рішень, оскільки будь-яка інвестиційна, операційна чи фінансова операція знаходить своє кінцеве відображення у зміні обсягу та структури грошових потоків.

У контексті вартісно-орієнтованого управління аналіз грошових коштів Бондар А.В. безпосередньо пов'язує з концепцією вартості компанії, оскільки її дисконтована вартість є функцією від очікуваних майбутніх грошових

потоків [6, с. 61]. За сучасних умов господарювання аналіз грошових потоків перестає бути суто фінансовою функцією та перетворюється на системний управлінський інструмент, що забезпечує прийняття обґрунтованих рішень на всіх рівнях корпоративної ієрархії, сприяючи досягненню стратегічних цілей та підвищенню конкурентних переваг бізнес-суб'єкта.

Як зауважують Кошельок Г. і Губанов М., результати аналізу грошових потоків бізнес-суб'єкта становлять значний інтерес для всіх його стейкхолдерів [18, с. 385]. Для внутрішніх стейкхолдерів, представлених менеджментом та власниками бізнесу, такий аналіз є інструментом оперативного та стратегічного управління. Менеджмент використовує його для оцінки ефективності поточної діяльності, контролю за платоспроможністю та прийняття рішень щодо інвестування та фінансування. Власники, у свою чергу, на основі даного аналізу оцінюють здатність підприємства генерувати грошові потоки для виплати дивідендів та забезпечення довгострокового зростання вартості капіталу.

Зовнішні стейкхолдери включають інвесторів (у тому числі потенційних) та кредиторів (фінансові установи, постачальники). Для інвесторів аналіз грошових потоків служить ключовим індикатором фінансової здоров'я та інвестиційної привабливості, оскільки саме майбутні дисконтовані грошові потоки становлять основну вартість бізнесу. Кредитори, натомість, зосереджуються на оцінці здатності підприємства своєчасно обслуговувати боргові зобов'язання та погашати основну суму кредиту, що безпосередньо пов'язано з достатністю та стабільністю операційного грошового потоку.

Державні органи, зокрема податкові служби, зацікавлені у аналізі для контролю за своєчасним та повним виконанням підприємством бюджетних зобов'язань. [23].

Таким чином, аналіз грошових потоків Піскульова І. В. і Мавріна М. І. називають універсальним інформаційним ресурсом, що задовольняє різноспрямовані інтереси широкого кола стейкхолдерів, об'єднаних спільною

метою - оцінки фінансової надійності, стійкості та потенціалу господарюючого суб'єкта [35]

Аналіз грошових потоків використовує комплекс даних від агрегованої фінансової звітності до детальних управлінських відомостей, трансформуючи їх у інформацію про джерела генерування коштів, їх використання та достатність для забезпечення фінансової стійкості підприємства. Основним інформаційним ядром для аналізу виступає Звіт про рух грошових коштів, який надає структуровані дані щодо надходжень та виплат за трьома видами діяльності: операційною, інвестиційною та фінансовою. Ці дані дозволяють визначити чистий грошовий потік та його складникові [38, с. 121].

Додатково аналіз інтегрує дані з Балансу та Звіту про фінансові результати, що дає змогу встановити взаємозв'язок між прибутком, зміною статей активів і зобов'язань та рухом грошових коштів. Наприклад, порівняння обсягу реалізації з надходженнями від покупців розкриває ефективність управління дебіторською заборгованістю. Ключову роль відіграє внутрішньофірмова управлінська звітність, така як платіжні календарі та бюджети руху коштів. Вона забезпечує аналіз оперативними даними для моніторингу платоспроможності в режимі реального часу та виявлення відхилень від запланованих показників [54, с. 181].

Дослідження наукової літератури показали, що на даний час у практиці аналізу грошових потоків сформувала значна кількість методичних підходів, які дозволяють сформувати повний аналітичний базис для прийняття управлінських рішень. В якості основних методичних підходів, які найбільш часто використовуються у практичній площині обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками, слід виділити декілька, що представлені у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Основні методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємств

Методичні підходи	Коротка характеристика
-------------------	------------------------

Прямий та непрямий методи аналізу операційного грошового потоку.	Прямий метод заснований на вивченні валових надходжень та виплат, що забезпечує високу деталізацію джерел отримання та напрямів витрачання коштів. Непрямий метод, який переважно використовується у звітності, ґрунтується на коригуванні чистого прибутку на негрошові операції та зміни в оборотному капіталі, що дозволяє виявити причини розбіжності між прибутком та реальним грошовим потоком.
Коефіцієнтний аналіз, спрямований на кількісну оцінку ефективності управління грошовими потоками.	До ключових груп показників належать: коефіцієнти достатності грошового потоку для фінансування поточної діяльності та інвестиційних потреб; коефіцієнти ефективності, що відображають рентабельність грошових потоків; коефіцієнти ліквідності, які демонструють здатність підприємства забезпечувати своєчасне погашення зобов'язань.
Структурно-динамічний аналіз, який передбачає дослідження абсолютних та відносних змін у складових грошових потоків за певний період.	Передбачає здійснення комплексної оцінки співвідношення між притоками та відтоками коштів за окремими видами діяльності, визначення домінуючих джерел формування потоків та аналіз стабільності цих джерел у часі.
Факторний аналіз, спрямований на виявлення та кількісну оцінку впливу окремих елементів господарської діяльності на величину чистого грошового потоку	Дозволяє ідентифікувати ключові «вузькі місця» в управлінні ліквідністю. Основними елементами аналізу постають: обсяг реалізації, інкасація дебіторської заборгованості, рівень витрат тощо.
Прогнозування та моделювання майбутніх грошових потоків на основі бюджетування	Підхід є основою для прийняття стратегічних рішень щодо інвестування, фінансування та дивідендної політики, оскільки дозволяє оцінити майбутню платоспроможність та потенційні потреби в зовнішньому фінансуванні

Джерело: складено автором за даними: [2,8, 20, 54]

Сучасна методологія аналізу грошових потоків являє собою інтегровану систему, що поєднує ретроспективну оцінку, поточний моніторинг та

прогнозне планування для забезпечення фінансової стійкості та підвищення вартості компанії.

Незважаючи на використання обраного методичного підходу до аналізу грошових потоків на підприємстві, його мета та завдання визначають універсальну послідовність основних етапів його здійснення. Як відмічають Кучеренко Т. Є. і Аніщенко Г. Ю. аналіз грошових потоків, як науковий інструмент фінансового менеджменту, ґрунтується на послідовній ітеративній процедурі, спрямованій на формування комплексного уявлення про стан ліквідності та платоспроможності господарюючого суб'єкта [21]. Систематизація цього процесу у чіткі методичні етапи забезпечує репрезентативність результатів і у загальному форматі може бути представлена на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Основні етапи аналізу грошових потоків на підприємстві

Джерело: складено автором за даними [2,8,20,23]

Незважаючи на поширеність та відомість методик здійснення аналізу грошових потоків та зростання їхньої актуальності для менеджменту, практичне їх використання у діяльності бізнес-суб'єктів аграрного сектору залишається обмеженим. Проблемні місця аналізу грошових потоків аграрних формувань обумовлені специфікою галузі та зовнішніми факторами, що призводить до низки методичних та інформаційних складнощів.

Однією з основних проблем обліково-аналітичної підтримки агроменеджменту є вкрай нерівномірний характер грошових потоків, зумовлений сезонністю агровиробництва. Це знижує можливості коректного застосування стандартних аналітичних процедур, розрахованих на стабільні потоки, та вимагає розробки спеціальних сезонних бюджетів і методик оцінки. Значні грошові відтоки на початку циклу (закупівля насіння, палива, добрив) та концентровані надходження після збору урожаю формують тривалі періоди негативного чистого грошового потоку, що при поверхневому аналізі може бути інтерпретовано як ознака кризи, хоча є природним станом для галузі.

Методичною проблемою залишаються складнощі у розподілі витрат і, відповідно, грошових потоків між різними сільськогосподарськими культурами та видами діяльності. Аграрні підприємства часто ведуть диверсифіковану діяльність (рослинництво, тваринництво, переробка), що ускладнює атрибуцію конкретних грошових виплат на окремі центри відповідальності та точний розрахунок рентабельності грошового потоку для кожного напрямку.

Істотним обмеженням є вплив неконтрольованих зовнішніх факторів, таких як погодні умови, епізоотії, коливання світових цін на сільгосппродукцію та геополітична ситуація. Ці фактори роблять будь-які прогнози грошових потоків вкрай нестійкими, а ретроспективний аналіз – недостатнім для прийняття майбутніх рішень. Високий рівень невизначеності

девальвувє результати традиційного коефіцієнтного аналізу, який не враховує вірогідність екстремальних подій.

Також гострою проблемою залишається якість інформаційної бази агроменеджменту. Ведення обліку грошових потоків за окремими культурами або проектами є трудомістким, а в умовах переважання готівкових розрахунків зникає аудиторський слід, що знижує достовірність даних для аналізу. Крім того, існують складнощі з грошовою оцінкою власної продукції, спрямованої на внутрішнє споживання, що у певній мірі спотворює реальний обсяг операційних потоків. Таким чином, аналіз грошових потоків в аграрному секторі вимагає не лише стандартного інструментарію, але й глибокого розуміння технологічних циклів, обліку високих ризиків та адаптації методик до умов значної невизначеності та нерівномірності фінансових потоків (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Система індикаторів аналізу грошових коштів та грошових потоків бізнес-суб'єктів

Джерело: складено автором за даними [41,31,33]

Незважаючи на ці методичні і практичні обмеження, аналіз грошових потоків є винятково важливим для сучасного агроменеджменту та може бути проведений за системою фінансово-економічних індикаторів, наведених на рисунку. Таким чином, створення повноцінного обліково-аналітичного базису аналізу управління грошовими потоками постає винятково важливим інструментом, який постає стратегічним орієнтиром у забезпеченні фінансової стійкості аграрних бізнес-суб'єктів.

У контексті ризиків воєнного стану, моніторинг грошових потоків стає інструментом фінансової безпеки. Він дозволяє швидко оцінити наслідки блокування логістичних маршрутів, руйнування інфраструктури чи тимчасової окупації активів на платоспроможність підприємства. Аналіз дає змогу адаптувати бюджет та розробити сценарії дій для мінімізації збитків сучасних українських агровиробників. Для українського агроменеджменту інформаційно-аналітична підтримка управління грошовими потоками є не лише обліковою процедурою, але й системним інструментом виживання та розвитку. Він забезпечує основу для прийняття стратегічних рішень щодо інвестування, диверсифікації та управління ризиками в умовах, коли традиційні показники прибутку втрачають свою інформаційну цінність через екстремальні фактори зовнішнього середовища.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ І АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У ТОВ «ПЕРЕМОГА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Перемога»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Перемога» Тульчинського району Вінницької області було створено у 2003 році як аграрний бізнес-суб'єкт, головною метою діяльності якого є отримання прибутку від сільськогосподарського виробництва.

Основним видом діяльності (за КВЕД) товариства є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Господарство має зерно-технічний виробничий напрям господарської спеціалізації.

Засновниками товариства з обмеженою відповідальністю є три фізичних особи, керівником господарства є один з учасників - Олійник В.Г.

Тульчинський район, як і вся Вінницька область, має досить сприятливі природно-кліматичні умови для ведення сільського господарства, що зумовлює його статус одного з аграрних лідерів не лише області, а й України в цілому. Середня температура у літній період становить від +18°C до +20°C, що є оптимальним для вегетації більшості сільгоспкультур. Тривалість безморозного періоду дорівнює близько 160-170 днів, що достатньо для вирощування навіть культур з довшим вегетаційним періодом. Сума активних температур (понад +10°C) становить близько 2700-2800°C. Річна кількість опадів коливається в межах 500-600 мм. Серед видів ґрунтів переважне розповсюдження отримали чорноземи опідзолені та типові. Рельєф території розташування суб'єкта дослідження переважно хвилястий, горбистий, розчленований балками та долинами річок. Його особливості забезпечують необхідний природний дренаж, запобігаючи заболочуванню, але вимагає проведення протиерозійних заходів (сівби поперек схилів, створення

лісосмуг) для запобігання змиву родючого шару. У цілому, природні-кліматичні умови Тульчинського району є сприятливим для вирощування більшості районованих сортів і гібридів сільськогосподарських культур.

Економічною основою створення і функціонування ТОВ «Перемога» є орендний механізм на земельні ділянки, які товариству надають в оренду селяни с. Гути. Для забезпечення своєї діяльності у господарстві створений статутний капітал у розмірі двадцять сім тисяч гривень. Вищим органом управління ТОВ «Перемога» є загальні збори засновників. Всю відповідальність за результати роботи господарства несе його керівник.

Загальна площа землекористування ТОВ «Перемога» становить 664,5 га, з якої рілля займає 98,2%. Процес сільськогосподарського виробництва обслуговує 20 середньорічних працівників.

До основних виробничих підрозділів господарства належить один механізований загін. В числі підрозділів сервісного обслуговування функціонують склад паливно-мастильних та склад хімічних засобів. Діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства залежить від наявності та використання основних видів ресурсів, а саме: земельних, трудових, матеріальних, фінансових та інформаційних. Проаналізуємо рівень забезпеченості основними видами ресурсів ТОВ «Перемога» на основі даних таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Забезпеченість основними видами ресурсів ТОВ «Перемога»

Показники	2022 р.	2023р.	2024р.	2024 р. до 2022 р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	664,5	664,5	664,5	100,0
з них: рілля	652,6	652,6	652,6	100,0
Частка ріллі в сільськогосподарських угіддях, %	98,2	98,2	98,2	100,0
Кількість працівників, зайнятих в с.-г. виробництві, осіб	20	20	20	100,0

Середньорічна вартість авансованого капіталу, тис. грн.	46333,4	49877	58380,0	124,5
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	45999,5	46886,4	47257,8	101,3
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	34113,1	35522	43655,7	134,4
Середньорічна вартість необоротних засобів, тис. грн.	14408	14355	14724	102,2
Середньорічна вартість основних засобів (залишкова вартість), тис. грн.	12220,3	14355	14724	102,2
в т. ч. на 100 га с/г угідь, тис. грн.	1839,1	2160,0	2256,2	122,7
на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	611,0	717,8	736,2	120,5

На підставі аналізу даних за 2022-2024 роки можна зробити такі висновки: 1) стабільність земельних і трудових ресурсів: площа сільгоспугідь, зокрема ріллі, та чисельність працівників залишалися незмінними протягом усього аналізованого періоду. Це свідчить про стабільність виробничої бази господарства щодо цих ключових ресурсів. Показник забезпеченості працівниками ріллі - 32,6 га/особу, є досить високим, що може вказувати на високий рівень механізації або потенційне навантаження на персонал.

2) На підприємстві має покращується стан майнового та фінансового потенціалу. Середньорічна вартість авансованого капіталу збільшилась на 24,5% (до 58380 тис грн), власного капіталу - на 1,3% (47258 тис грн). Відповідно, зросла вартість основних засобів (на 2,2 % залишкової вартості). Це означає, що підприємство або активно приділяє увагу модернізації та нарощуванню техніки і обладнання з адекватним оновленням матеріально-технічної бази.

3) Відбувається підвищення рівня фондооснащеності та капіталоозброєності – зростання вартості основних засобів призвело до покращення рівня технічної оснащеності господарства та персоналу. Показник вартості основних засобів на 100 га угідь збільшився на 22,7% (з 1839,1 до 2256,2 тис. грн), а на одного працівника - на 20,5% (з 611,0 до 736,2 тис. грн).

Це свідчить про наявність сприятливих ресурсних передумов для майбутнього підвищення рівня ефективності виробництва.

4) Має місце тренд нарощування вартості оборотних коштів – вона збільшилась на 34,4%, що свідчить про прискорення обсягів виробництва, та підвищення рівня ділової активності товариства.

У цілому, ТОВ «Перемога» має достатній розмір земельних ресурсів та сталу чисельність персоналу. Ресурсний потенціал є достатнім для забезпечення ефективного аграрного виробництва і розвитку агробізнесу.

Виробнича діяльність досліджуваного підприємства орієнтована на вирощуванні сільськогосподарських культур, основні показники яких представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Обсяги виробництва основних видів продукції ТОВ «Перемога»

Показники	2022 р.	2023 р.	2024р.	2024 р. до 2022р., %
Вироблено продукції рослинництва, ц				
пшениця озима	4094,2	5088	9129	223,0
кукурудза на зерно	8482,5	9080	1675	19,7
ріпак	1121,2	2437	1730	154,3
насіння соняшнику	3014,4	1426	3458	114,7
Вироблено продукції рослинництва з розрахунку на 1 га ріллі, ц				
пшениця озима	19,4	26,7	50,4	259,8
ріпак	12,3	13,4	18,6	151,2
кукурудза на зерно	54,2	36,8	22,6	41,7
соняшник	15,1	16,0	17,5	115,9

Аналіз обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції показав позитивну тенденції зростання обсягів виробництва озимої пшениці (у 2,2 рази) – до 9129 ц, значне збільшення обсягів виробництва ріпаку (на 54,3%) та насіння соняшнику. Негативний тренд скорочення обсягів виробництва продемонструвала кукурудза на зерно (80,3%), що стало наслідком різкого зниження рівня урожайності даної сільськогосподарської

культури – з 54,2 ц/га у 2022 році до 22,6 ц/га у 2024 році. Підвищення урожайності є комплексним завданням для всіх аграрних бізнес-структур, яке вирішується через впровадження науково-обґрунтованих заходів. Для ТОВ «Перемога» можна рекомендувати систему наступних дій: точне дотримання вимог агротехнологічних заходів, поширення високопродуктивних сортів та гібридів (зокрема, кукурудзи) - використання інтенсивних сортів, адаптованих до місцевих умов, з генетично детермінованою високою урожайністю, стійкістю до стресу, хвороб і шкідників є найефективнішим фактором підвищення врожайності, інтегрована система захисту біологічних активів, перехід на технології точного землеробства. Ці заходи становитимуть основу подальшого розвитку галузі рослинництва у подальшому, враховуючи, що ТОВ «Перемога» не займається виробництвом продукції тваринницьких галузей. Як показали проведені дослідження, виробничий напрям даного господарства характеризується як зерно-технічний (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Вартість та структура чистого доходу від реалізації продукції

ТОВ «Перемога»

Види продукції	2022 р.		2023 р.		2024 р.		У середньому за три роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зернові та зернобобові – всього	17929,2	79,6	10775,4	44,5	7916	45,8	12206,9	57,2
пшениця озима	7572,6	33,6	5766,2	23,8	3735	21,6	5691,3	26,7
кукурудза на зерно	10356,6	46,0	5009,2	20,7	4181	24,2	6515,6	30,5
Технічні - всього	4588,7	20,4	13419,3	55,5	9378	54,2	9128,7	42,8
насіння соняшнику	4588,7	20,4	3516,2	14,5	3129	18,1	3744,6	17,6
Всього по підприємству	22517,9	100,0	24195	100,0	17294	100,0	21335,6	100,0

У структурі чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції ТОВ «Перемога» за останні три роки максимальну частку займає

дохід від збуту зернових культур – 57,2%. У розрізі товарного асортименту серед зернових культур мають озима пшениця та кукурудза на зерно. Близько 42,8% у структурі виручки від реалізації займає продукції технічних культур, зокрема, питома вага насіння соняшнику становить 17,6%, інша частка доходу приходить на ріпак. Такий вид виробничої спеціалізації із орієнтацією на високомаржинальні зернові і технічні культури є переважним для значної кількості аграрних формувань Вінницької області. Проте, даний характер виробничого напрямку формує значні ризики для продовольчої безпеки країни у частині забезпечення населення продуктами харчування тваринницького походження. Внаслідок збитковості виробництва продукції тваринництва ТОВ «Перемога» відмовилось від розвитку даної галузі, незважаючи на сприятливі для його розвитку природно-кліматичні умови регіону.

Обсяги виробництва сільськогосподарської продукції аграрними підприємствами визначаються кількістю та якістю наявного ресурсного потенціалу. Ресурсний потенціал аграрного формування є сукупністю наявних у його розпорядженні ресурсів, що здатні забезпечити ефективну господарську діяльність. Його структура має складний, багатокomпонентний характер та класифікується за такими основними групами: основні та оборотні засоби, земельні ресурси, персонал, фінансові та нематеріальні активи. Ефективність сільськогосподарського виробництва та аграрного бізнесу визначається не просто наявністю окремих ресурсів, а збалансованістю та синергетичною взаємодією всіх складових його ресурсного потенціалу, що забезпечує сталий розвиток та конкурентоспроможність. Рівень забезпеченості ресурсним потенціалом ТОВ «Перемога» проаналізуємо за допомогою показників, наведених у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рівень забезпеченості виробничими ресурсам ТОВ «Перемога»

Показники	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2022р.	
				(+,-)	%
Приходиться в розрахунку на 1 ріллі:					
- авансованого капіталу, тис грн.	70,6	75,1	87,9	17,3	124,5
- основних виробничих засобів, тис грн.	21,7	21,6	22,2	0,5	102,2
- оборотних активів, тис грн.	48,9	53,5	65,7	16,8	134,4
Приходиться в розрахунку на 1 працівника:					
ріллі, га	33,2	33,2	33,2	0,0	100,0
авансованого капіталу, тис. грн.	2344,4	2493,9	2919,0	574,6	124,5
власного капіталу, тис. грн.	2333,5	2344,3	2362,9	29,4	101,3
Капіталоозброєність, тис. грн.	720,4	717,8	736,2	15,8	102,2
Вартість оборотних активів на 1 грн. основних засобів, грн.	2,3	2,5	3,0	0,7	131,5

Розраховані показники свідчать, що за аналізований період у ТОВ «Перемога» відбулося нарощування виробничого потенціалу, зокрема, основних засобів та загального обсягу капіталу. Структура активів змістилася з виробничих (основні засоби) на поточні (оборотні активи). Незважаючи на стабільність у використанні землі та праці, наявні тенденції можуть свідчити про деінвестиції або виведення частини капіталу з обороту, що становить загрозу для довгострокової виробничої потужності та конкурентоспроможності підприємства.

Зростання рівня капіталоозброєності працівника на 2,2% (з 720,4 до 736,2 тис. грн) зумовлено, у першу чергу, зростанням вартості основних виробничих засобів (техніки, будівель, обладнання) в розрахунку на одного працівника. Чисельність персоналу товариства за звітний період залишалась сталою.

Спостерігаються також структурні зміни балансу на користь поточних активів (запаси, кошти, дебіторська заборгованість). Авансований капітал на 1 га ріллі збільшився на 24,5% (до 87,9 тис грн), а на одного працівника – на 24,5% (до розміру 2919 тис грн). Нарощування ресурсного потенціалу має створює сприятливі передумови для покращення кінцевих результатів

господарювання агропідприємства. Збільшення ресурсів призводить до зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, так, як наслідок, покращення фінансових результативних показників бізнесу.

Для аналізу ефективності використання наявного ресурсного потенціалу ТОВ «Перемога» доцільним є розрахунок економічних індикаторів, наведених у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Рівень використання ресурсного потенціалу в ТОВ «Перемога»

Показники	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. до 2022р.	
				(+,-)	%
Отримано чистого доходу в розрахунку на 100 га ріллі, тис. грн.	3305,3	3641,1	3228,1	-77,2	97,7
Виробництво продукції в натуральному виразі на 100 га відповідних угідь, ц:	2002,1	2116,8	1626,0	-376,1	81,2
- зерна					
- насіння соняшнику	197,7	214,4	520,4	322,6	263,2
Капіталовіддача, грн.	1,5	1,7	1,5	0,0	100,0
Капіталомісткість, грн.	0,7	0,6	0,7	0,0	100,0
Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	0,7	0,7	0,5	-0,2	72,7
Тривалість одного обороту, днів	539,8	535,9	742,8	203,1	137,6
Коефіцієнт завантаженості	1,5	1,5	2,0	0,6	137,6
Річна продуктивність праці, тис. грн.	1098,2	1209,7	1072,5	-25,7	97,7
Рівень рентабельності, %	7,0	2,5	0,42	-6,6	x

Отримані результати показали нестабільну тенденцію результативності використання виробничих ресурсів у товаристві. Так, при зниженні вартісних показників ефективності використання земельних угідь – до 3228 тис грн чистого доходу, зростає окремі натуральні показники. Обсяги виробництва зерна на 100 га ріллі зменшився на 18,8%, виробництва насіння соняшнику – збільшився на 163,2%.

До 743 днів зростає термін обороту оборотних активів, що показує уповільнення темпів ділової активності та зниження інвестиційної привабливості суб'єкта дослідження. Негативний тренд зниження також мають показники річної продуктивності праці – вона скоротилась на 2,3% до 1072,5 тис грн.

У цілому, проведений аналіз свідчить про загальне зниження рівня економічної ефективності сільськогосподарського виробництва та ведення аграрного бізнесу у ТОВ «Перемога» за період 2022-2024 років. Це відобразилось у кінцевих фінансових результатах діяльності товариства, динаміка яких за останні три роки погіршилась.

За аналізований період у ТОВ «Перемога» спостерігається критичне падіння прибутковості основних видів ресурсів (землі, праці, фондів), що призвело до різкого скорочення валового та чистого прибутку. Стабільна динаміка капіталовіддачі та капіталомісткості може вказувати на оптимізацію використання основних засобів. Однак це не компенсувало падіння ефективності інших ресурсів, що свідчить про структурні проблеми у формуванні собівартості та управлінні витратами. Сумарний фінансовий результат діяльності підприємства значно погіршився (табл. 2.6). Низький рівень рентабельності (2,8% у 2024 році) характеризує діяльність підприємства як малорентабельну і потребує негайного втручання з метою виявлення причин збитковості.

Таблиця 2.6

Фінансові показники діяльності ТОВ «Перемога»

Показники	2022 р.	2023р.	2024р.	2024 р. до 2022р.	
				(+,-)	%
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	21963,5	24195	21450,4	-513,1	97,7
Собівартість реалізованої продукції, тис грн	19054,5	22191	19767,7	713,2	103,7
Валовий прибуток, тис грн	2909	2003,6	1682,7	-1226,3	57,8
Інші операційні витрати, тис. грн.	1567,3	1457,7	1598,9	31,6	102,0

Поточні зобов'язання, тис. грн.	218	5650,1	16595,1	16377,1	7612,4
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	7642,7	7583,6	12383,5	4740,8	162,0
Чистий прибуток, тис грн	1341,7	545,9	83,8	-1257,9	6,2

За період дослідження в товаристві зафіксовано скорочення чистого доходу від реалізації на 2,3% (з 21963,5 тис. грн до 21450,4 тис. грн). Це є основним негативним фактором, що впливає на фінансові результати. Вартість інших операційних витрат зросла на 2%% (з 1567,3 тис. грн до 1598,9 тис. грн). Обсяг дебіторської заборгованості зріс на 62% (з 7642,7 тис. грн до 12383,6 тис. грн станом на кінець звітного періоду). Це вказує на певне погіршення дисципліни розрахунків зі споживачами продукції та відволікання значної частини оборотних коштів з обороту. Розмір чистого прибутку значно знизився з 1342 тис. грн до 83,8 тис. грн (тобто у 16 раз від рівня 2022 року). Це підтверджує загальне зниження результативності ведення аграрного бізнесу у товаристві. Серед основних причин різкого погіршення кінцевих результативних індикаторів можна відмітити зростання цін на матеріально-технічні ресурси для сільськогосподарського виробництва, погіршення кон'юнктури місцевих аграрних ринків та нестабільність зовнішнього середовища. Система управління діяльністю ТОВ «Перемога» виявилась недостатньо гнучкою для адаптації до складних і мінливих умов ринкового середовища, що проявилось на динаміці кінцевих показників ефективності бізнесу. В товаристві за 2022-2024 роки практично у два рази зменшився розмір чистої виручки від реалізації продукції, величина валового прибутку зменшилась на 42,2% - до 1682,7 тис грн. (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Результативність діяльності ТОВ «Перемога»

Показники	2022р.	2023р.	2024р.	2024 р. до 2022 р.	
				(+,-)	%
Чистий дохід, тис. грн.	21963,5	24195	21450,4	-513,1	97,7
в т. ч. на 1 га с.-г. угідь, грн.	33052,7	36410,5	32280,5	-772,2	97,7
на 1 грн. авансованого капіталу	0,5	0,5	0,4	-0,1	78,4
на 1-го працівника, тис грн.	1098,2	1209,7	1072,5	-25,7	97,7
Валовий прибуток, тис. грн.	2909,0	2003,8	1682,7	-1226,3	57,8
в т.ч. на - 1 га с.-г. угідь, грн.	4377,7	3015,5	2532,3	-1845,4	57,8
- 1 грн. авансованого капіталу, грн.	0,06	0,04	0,03	-0,03	50,0
- на 1-го працівника, тис грн.	145,5	100,2	84,1	-61,3	57,8
Чистий прибуток, тис. грн	1341,7	545,9	83,8	-1257,9	6,2
в т.ч. на: - 1 га с.-г. угідь, грн.	2019,1	821,5	126,1	-1893,0	6,2
- 1 грн. авансованого капіталу, грн.	0,029	0,011	0,001	0,0	5,0
- 1 працівника, тис грн.	67,1	27,3	4,2	-62,9	6,2
Рівень рентабельності витрат, %	7,0	2,5	0,42	-6,6	x
Рівень рентабельності продажу, %	6,1	2,3	0,39	5,7	x

Отримані результати ще раз продемонстрували загальний негативний тренд зниження ефективності ведення господарської діяльності ТОВ «Перемога» Тульчинського району. Так, розмір чистого прибутку даного агроформування у звітному 2024 році скоротився на 93,8% і склав 83,8 тис грн., що у розрахунку на га сільськогосподарських угідь становило 126,1 грн, у розрахунку на одного працівника підприємства – 4,2 тис грн. Відповідним чином знизились також показники рентабельності діяльності товариства:

рівень рентабельності витрат – до 0,42%, рівень рентабельності продажу – до 0,39%.

У сучасних умовах, коли тренд зниження рентабельності стає викликом для більшості агроформувань, керівництву ТОВ «Перемога» необхідно сконцентруватися на стратегічних пріоритетах, спрямованих не просто на виживання, а на підвищення стійкості та ефективності бізнесу. У першу чергу увага менеджменту має бути спрямована на оптимізацію витрат, диверсифікацію доходів та підвищення операційної ефективності. Серед ключових пріоритетів для суб'єкта дослідження слід порекомендувати: оптимізацію витрат і підвищення операційної ефективності (точне землеробство, підвищення енергоефективності, підвищення ефективності ланцюгів постачання); удосконалення маркетингової стратегії і тактики; управління ризиками та збільшення обсягів інвестицій у людський капітал та smart- агротехнології. Реалізація цих основних завдань має відбуватись на принципах сталого розвитку аграрного бізнесу ТОВ «Перемога» та території с. Гути Тульчинського району Вінницької області.

2.2. Сучасний стан обліку грошових коштів на підприємстві

Дослідження системи бухгалтерського обліку і звітності у діяльності ТОВ «Перемога» показали, що дане агроформування є малим за розмірами та не має у своєму складі відокремленого облікового відділу. Всі операції, пов'язані з обліком даних, складанням фінансової, податкової, статистичної та інших форм звітності, виконує головний бухгалтер товариства Безпятчук Т.П.

Незважаючи на відсутність відокремленого облікового підрозділу у складі організаційної структури управління ТОВ «Перемога», бухгалтерський облік організований та здійснюється відповідно до чинних норм і положень.

Основою організації бухгалтерського обліку у товаристві є Наказ «Про облікову політику на підприємстві», що затверджений 12.03.2004р.

Підприємство діє на основі Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та базового для даного товариства стандарту НП(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». ТОВ «Перемога» складає і подає фінансову звітність у спрощеній формі: форма 1 «Баланс», форма 2 «Звіт про фінансові результати». Крім даних форм звітності, підприємство складає і подає також форми статистичної звітності: Звіт про посівні площі сільськогосподарських культур, Звіт про реалізацію продукції сільського господарства, Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств тощо.

Господарські операції оформлюють первинними документами відповідно до статті 9 Закону «України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291.

Для обліку грошових коштів Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань передбачені наступні рахунки:

Рахунок 30 «Готівка»: 301 «Готівка у національній валюті», 302 «Готівка у іноземній валюті» - основні рахунки для обліку готівки. На них відображаються всі надходження та видачі готівкових коштів з каси підприємства.

Рахунок 31 «Рахунки в банках»: 311 «Поточні рахунки в національній валюті» - ключовий рахунок для обліку безготівкових коштів. На ньому відображаються всі операції з вашим основним банківським рахунком (кошти, які ви можете вільно використовувати).

312 «Інші рахунки в національній валюті» - використовується для обліку коштів на спеціальних рахунках (наприклад, для цільового фінансування, акредитивів, або якщо у підприємства кілька розрахункових рахунків).

313 «Інші рахунки в банку у національній валюті», 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті», 316 «Спеціальні рахунку в іноземній валюті».

Рахунок 33 «Інші кошти», рахунок 34 «Короткострокові фінансові інвестиції» - у діяльності ТОВ «Перемога» за період дослідження не використовувались.

Оформлення господарських подій, пов'язаних з використанням грошових коштів відбувається на підставі відповідних первинних документів, основними з яких є: прибуткові та видаткові касові ордери, касова книга, довідки-розрахунки, платіжні відомості (наприклад, при виплаті заробітної плати з каси), журнали реєстрації прибуткових та видаткових касових документів, акти про інкасацію готівки з каси, банківські виписки.

ТОВ «Перемога» зберігає грошові кошти як на поточному рахунку в банку у АТ «Райффайзен Банк» та у касі підприємства (готівка). Для організації належного зберігання готівкових коштів та дотримання чинного законодавства в ТОВ «Перемога» Наказом «Про облікову політику» встановлений ліміт каси, розмір якого становить 10000 грн. Як показали дослідження, випадків порушень касової дисципліни за 2022-2024 роки в товаристві не було.

У ТОВ «Перемога» обрана та діє автоматизована форма організації бухгалтерського обліку за допомогою спеціалізованої програми «Master. Бухгалтерія».

Облік грошових коштів пов'язаних практично зі всіма господарськими подіями на підприємстві та формує значну частину операцій, що фіксуються даними бухгалтерського обліку у спеціалізованій програмі «MASTER: Бухгалтерія».

У головному меню програми для обліку грошових активів (у підрозділі діалогового вікна «Головна») створено сторінка, яка має три вікна: Банк, Каса, Звіти, Сервіс. У розділі «Банк» створені наступні ключові сервіси: платіжні доручення, банківські виписки, купівля валюти. Для підприємств малого бізнесу може бути передбачений окремий модуль у головному меню «Кошти».

У підрозділі «Каса» доступні сервіси за групами операцій: касові документи, прибуткові касові ордери, видаткові касові ордери, авансові звіти.

За розділом «Звіти» відокремлені вікна касова книга та додаткові звіти. У меню також існує сервіс «Додаткові обробки».

Головний бухгалтер ТОВ «Перемога» або завчасно створює платіжні документи, або за мірою їх потреби. У діалоговому вікні «Платіжні доручення» відображаються банківські рахунки, реквізити компанії, дата проведення господарської операції.

У закладці «Банківські виписки» відображаються вихідні та вхідні платіжні доручення підприємства. Активним сервісами для проведення операцій є вікно «Надходження на банківській рахунок (створення)», яке дозволяє обрати тип операції (наприклад, оплата від покупця, розрахунку з постачальником, розрахунку за кредитами та позиками, інкасація тощо). Після цього головний бухгалтер заповнює всі необхідні реквізити (підкреслюються у програмі червоним пунктиром) та вказує суму господарської операції. Якщо оформлюється операція з ФОП, доступними стають вікна, де необхідно вказати податкові номери (стаття податкової декларації по єдиному податку) як при надходженні коштів, так і при їх списанні (залежно від того, ФОП є чи не є платником ПДВ). Ця інформація необхідна ТОВ «Перемога» для формування книги доходів та витрат. Після введення всіх необхідних реквізитів формується проведення господарської операції (за дебетом і кредитом кореспондуючих рахунків). Головний бухгалтер також заповнює вікно «Стаття руху грошових засобів», яка є необхідною для наступного складення оборотно-сальдових відомостей та звіту про рух грошових коштів. При цьому одночасно можна побачити регістри операцій (бухгалтерського і податкового обліку та книги доходів і витрат). З метою підвищення аналітичності даних дане діалогове вікно дозволяє внести додаткові дані (зробити розшифровку платежу). Після цього бухгалтер обирає функцію «проведення», а бухгалтерська господарська операція є виконаною.

У налаштування програми включені 8 клас рахунків «Витрати за елементами» та 9 клас «Витрати діяльності».

Аналогічним чином у «Master. Бухгалтерія» оформлюються господарські операції при списанні грошових коштів (наприклад, при нарахуванні заробітної плати та подходних податків). На сервісному вікні закріплена функція Вивести на друк», за допомогою якої створюються паперові первинні документи, що супроводжують господарські події із грошовими коштами.

На підставі платіжних документів можна створити інші первинні документи, наприклад, вхідну податкову накладну (функція «зв'язані документи»). За необхідності систематизація облікових даних у програмі передбачена функція «фільтрування» інформації за окремими ознаками (за рахунками, датами, контрагентами тощо). Це сприяє підвищенню ступеня аналітичності даних.

Тип оформлення операцій з грошовими коштам у касі підприємства є аналогічними алгоритму проведення операціям за банківськими рахунками. У діалоговому вікні бухгалтер обирає «касові документи»: надходження чи витрачання. Меню дозволяє обрати контрагента, вид операції, дату її здійснення. Таким чином у програмі автоматично формуються прибуткові і видаткові касові ордери.

Серед зведених документів автоматично за допомогою програми «Master. Бухгалтерія» створюються: оборотно-сальдові відомості по рахунках «30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», відомості та звіти по касі (аналог звіту касира), для підвищення аналітичності облікових даних передбачено формування аналізу за окремими рахунками.

Створення авансових звітів відбувається у програмі «Master. Бухгалтерія» у розділі «банк» та «каса» (зміст операції, кількість, вартість, назва контрагентів, сума ПДВ, дата, бухгалтерські рахунки).

Сервіс у діалоговому вікні «Валюта» у діяльності ТОВ «Перемога» за період дослідження не використовувався.

Касова книга формується також автоматично за відповідний період (який обирає головний бухгалтер). Після її створення є можливість роздрукувати сформований документ.

К показали дослідження і спостереження за роботою головного бухгалтера ТОВ «Перемога» Безпятчук Т.П., «Master. Бухгалтерія» є досить універсальною та зручною програмою для обліку грошових коштів у сільськогосподарських підприємствах. Разом з тим, обсяг облікових функцій та завдань формує надмірне навантаження на одного бухгалтера підприємства, вимагає високого рівня організованості, відповідальності та напруги. Незважаючи на досить високий фактичний рівень цифровізації розрахунків і облікових операцій вважаємо доцільним порадити керівництву товариства ввести у штатний склад ще одну посаду – помічника головного бухгалтера. Це дозволить не тільки оптимізувати роботу з позицій рівня навантаження на облікових працівників, але й здійснювати додаткові аналітичні види робіт, пов'язаних з раціональним управлінням грошовими потоками даного агроформування: їх прогнозуванням, плануванням, оцінкою ризиків, оцінкою фінансового стану та ліквідності діяльності товариства. На даний час ці види робіт у ТОВ «Перемога» не виконуються.

Кореспонденція основних господарських операцій з обліку готівкових коштів в ТОВ «Перемога» за липень-вересень 2023 року наведена у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

**Кореспонденція основних господарських операцій з обліку готівки
в ТОВ «Перемога» (липень-вересень 2023 року)**

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Оприбутковано невикористані кошти від підзвітної особи (відрядження гол. бухгалтера Безпятчук Т.П.)	301	372	650,00
Оприбутковано грошові кошти від фізичної особи за надані послуги (сільськогосподарські роботи)	301	377	1800,00

Зарахування готівки на поточний рахунок у банку	311	301	6620,0
Внесено кошти за псування сільськогосподарського інвентарю відповідальною особою	301	375	650,00

Кореспонденція основних господарських подій з обліку грошових коштів на рахунках в банку ТОВ «Перемога» (АТ «Райффайзен банк» м. Тульчин Вінницької області) представлена у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

**Кореспонденція основних господарських операцій з обліку грошових коштів на поточному рахунку в ТОВ «Перемога»
(серпень 2024р.)**

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Сплачено військовий збір (1,5%) з орендної плати за паї	642	311	6520,36
Перераховано податок з доходів фізичних осіб (орендна плата за паї) за рік	641.1	311	22587,50
Надійшли кошти в касу підприємства для сплати за оренду земельних паїв	301	311	195484,00
Перераховано ПДФО до бюджету з найманих працівників за другу половину вересня 2024р.	641.1	311	50625,00
Перераховано ЄСВ з роботодавця до фонду соціального страхування (22%)	651	311	61808,00
Надійшов аванс від покупця зерна озимої пшениці (ПП «Південь-транс» за реалізовану продукцію	311	681	85600,00
Перерахована заробітна плата, що підлягає зарахуванню на картки працівників підприємства	661	311	120260,00

2.3. Аналіз грошових потоків агроформування

Грошові потоки є ключовим елементом фінансово-економічного механізму діяльності ТОВ «Перемога», оскільки саме вони забезпечують безперервність виробничого процесу, платоспроможність і стійкість розвитку товариства за сучасних складних умов ведення агробізнесу.

Початок аналізу грошових потоків агроформувань доцільно розпочинати з оцінки складу і структури грошових активів. Саме їх наявність та обсяг визначає поточний стан платоспроможності і ліквідності підприємства, дозволяє уникати касових розривів, своєчасно виконувати зобов'язання перед постачальниками, працівниками, державою та іншими стейкхолдерами.

Оцінка складу і структури активів, зокрема, наявності грошових коштів, є передумовою інвестиційного планування і прогнозування, дає змогу виявити неефективні витрати підприємства, оптимізувати запаси, скоротити дебіторську заборгованість та підвищити оборотність капіталу. За своїм значенням та функціями грошові потоки для агропідприємств, у т. ч. для ТОВ «Перемога» є основним індикатором їхнього фінансового здоров'я, інструментом стратегічного планування та фінансовим базисом стійкого розвитку в умовах нестабільності ринків, інфляційних ризиків і сезонних коливань.

Результати попередніх досліджень ресурсного потенціалу і економічного стану ТОВ «Перемога» показали наявність негативного тренду зменшення величини оборотних активів – за період 2022-2024 роки їх середньорічна вартість скоротилась на 22,1% і склала 25256 тис грн. Також негативною тенденцією скорочення характеризується й частка грошових коштів у їх складі: так у 2022 році вона дорівнювала 2,1%, у 2024 – знизилась до 1,6% - (табл. 2.11)

Таблиця 2.11

**Динаміка та структура грошових коштів в ТОВ «Перемога»
(станом на кінець року)**

Показники	2022р		2023р.		2024р.		Зміна 2024р. до 2022 р.	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис. грн	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	683,9	100,0	2422,4	100,0	764,8	100,0	80,9	111,8
В національній валюті	683,9	100,0	2422,4	100,0	764,8	100,0	80,9	111,8
Частка грошових коштів у вартості оборотних активів, %	х	2,1	х	6,3	х	1,6	х	-0,5
Частка грошових коштів у вартості активів, %	х	1,4	х	4,6	х	1,2	х	-0,2

Скорочується також питома вага грошових коштів та їх еквівалентів у структурі сукупних активів ТОВ «Перемога» за останні роки з 1,4% до 1,2%. При цьому, абсолютний розмір грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства, зростає на 11,8%. Станом на кінець 2024 року товариство мало 765 тис грн. Скорочення частки ліквідних активів, зокрема, грошей, у структурі активів даного аграрного формування свідчить про вкладення засобів у інші активи для підвищення рівня активності і нарощування масштабів операційної діяльності. Проте, такі тренди можуть формувати суттєві ризики для товариства, зокрема, для забезпечення його поточної платоспроможності і ліквідності. Дефіцит наявних грошових активів є передумовою ризиків затримки оплати постачальникам через відсутність «живих» грошей, що підриває довіру до підприємства та погіршує партнерські відносини. Скорочення частки грошових активів - це природний процес для зростаючого аграрного підприємства, проте він вимагає від керівництва високої фінансової дисципліни та постійного контролю за ліквідністю.

На рисунку 2.1 представлено динаміку розміру грошових коштів ТОВ «Перемога» за 2022-2024 роки.

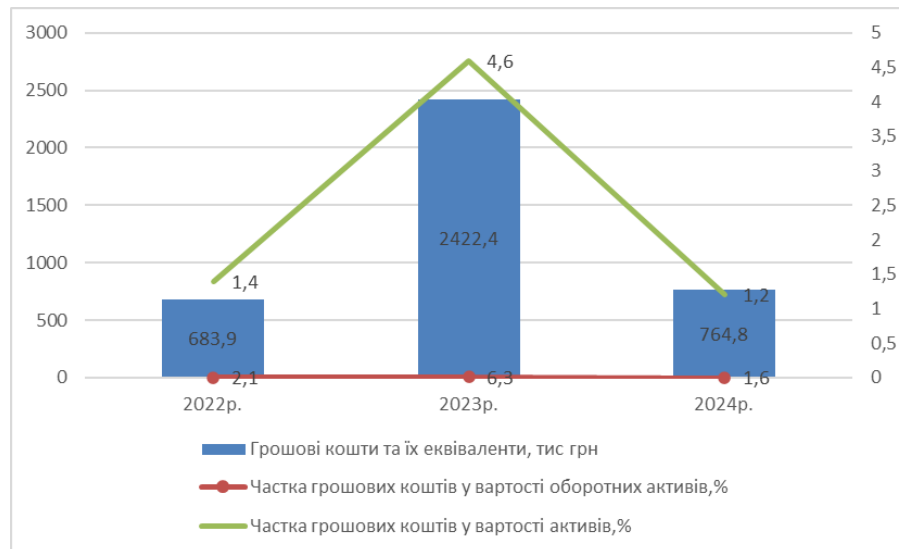

Рис. 2.1. Динаміка розміру грошових коштів ТОВ «Перемога» за 2022-2024 роки, тис грн

Джерело: побудовано автором за даними додатків

В умовах підвищеної макроекономічної та геополітичної невизначеності рівень забезпеченості грошовими коштами трансформувався з тактичного показника ліквідності у стратегічний фактор фінансової стійкості та операційної автономії аграрних підприємств. Адекватний рівень монетарних активів виступає основним буфером, що абсорбує зовнішні шоки, пов'язані з порушенням логістичних ланцюгів, коливаннями світових цін та валютних курсів, а також прямими наслідками воєнних дій. Це забезпечує контур фінансової безпеки, дозволяючи підприємству функціонувати в періоди між основним виробничим циклом та надходженням виручки від реалізації урожаю. Крім того, він усуває критичну залежність від зовнішніх джерел фінансування, надаючи менеджменту свободу в прийнятті операційних та інвестиційних рішень. Наявність вільного грошового потоку дозволяє здійснювати вигідні передсезонні закупівлі матеріально-виробничих запасів і уникати примусової реалізації готової продукції в несприятливих цінових умовах для покриття поточних зобов'язань. Таким чином, високий рівень забезпеченості грошовими коштами сьогодні є не лише індикатором здоров'я компанії, але й об'єктивною передумовою її довгострокової

конкурентоспроможності та операційної життєздатності в нестабільному середовищі. Рівень забезпеченості підприємства ТОВ «перемога» Тульчинського району грошовими коштами представлено у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

**Рівень забезпеченості ТОВ «Перемога»
грошовими коштами**

Показники	Роки			2024р. до 2022р.	
	2022	2023	2024	(+,-)	%
Середньорічний розмір грошових коштів, тис. грн.	2837,3	1553,1	1593,6	-1243,7	56,2
Площа с.-г. угідь, га	664,5	664,5	664,5	0,0	100,0
Приходиться грошових коштів в розрахунку на:					
- 1 га с.-г. угідь, грн.	4269,8	2337,2	2398,2	-1871,6	56,2
- 1 працівника, тис. грн.	141,9	77,7	79,7	-62,2	56,2
- 1 грн. авансованого капіталу, грн.	0,06	0,03	0,03	-0,03	50,0

Аналіз даних таблиці свідчить про суттєве погіршення ліквідності та фінансової маневреності суб'єкта дослідження за період 2022-2024 рр. Загальний обсяг грошових коштів скоротився на 43,8% (1243,7 тис. грн), що свідчить про системне виведення ліквідних активів з обороту. Середньорічний розмір грошових коштів у 2024 році зменшився до 1593,6 тис грн. Ця негативна динаміка посилюється тим, що площа угідь залишилась незмінною, внаслідок чого щільність грошового забезпечення одного гектара впала практично вдвічі - з 4269,8 до 2398,2 грн. Це обмежує операційні можливості господарювання на кожній одиниці площі. Погіршилось і забезпечення персоналу ліквідною ресурсною базою – величина коштів на одного працівника знизилась з 141,9 до 79,7 тис. грн, що може свідчити про скорочення фінансового потенціалу для стимулювання працівників. Суттєве зменшення також відбулось за показником величини грошових коштів у розрахунку на 1 грн авансованого капіталу – він знизився на 50% і дорівнює у звітному періоді 0,03 грн.

Узагальнюючи, за два роки підприємство втратило близько половини ліквідних ресурсів за всіма ключовими параметрами, що свідчить про гостру втрату фінансової гнучкості, зниження інвестиційної привабливості та створює загрозу його операційній стійкості в умовах необхідності фінансування поточних витрат.

Негативні тренди скорочення величини грошових коштів в ТОВ «Перемога» вимагають проведення аналітичної оцінки формування грошових потоків даного підприємства (табл. 2.13)

Таблиця 2.13

Аналіз руху грошових коштів в ТОВ «Перемога»

Показники	Роки			Зміна 2024р. до 2022р.	
	2022	2023	2024	(+,-)	%
Вхідні грошові потоки від операційної діяльності, тис. грн.	21963,5	24194,8	21405,4	-558,1	97,5
Вихідні грошові потоки від операційної діяльності, тис. грн.	20621,8	23648,9	21366,6	744,8	103,6
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності, тис. грн.	1341,7	545,9	38,8	-1302,9	2,9
Чистий рух грошових коштів, тис. грн.	1341,7	545,9	38,8	-1302,9	2,9
Залишок коштів:					
- на початок року	4990,8	683,9	2422,4	-2568,4	48,5
- на кінець року	683,9	2422,4	764,8	80,9	111,8

Основною проблемою товариства є значне скорочення розміру чистого грошового потоку від операційної діяльності. За два роки він знизився на 97,1%, або на 1302,9 тис. грн, і в 2024 році становить лише 38,8 тис. грн. Це означає, що основна, поточна діяльність підприємства практично втратила здатність генерувати вільні кошти. Головною причиною цього є те, що темпи зростання витрат (вихідних потоків) перевищують темпи зростання доходів (вхідних потоків). Незважаючи на незначне зниження операційних доходів у

2024 році, витрати зросли на 3,6% порівняно з 2022 роком, що свідчить про стиснення операційної маржі.

Така ситуація безпосередньо впливає на залишки коштів, демонструючи їх високу мінливість. Хоча залишок на кінець 2024 року зріс порівняно з початком року на 111,8%, це зростання є незначним в абсолютному вираженні (80,9 тис. грн) і не компенсує загального падіння ліквідності. Порівняно з 2022 роком, залишок коштів на початок року впав на 51,5%, що підтверджує виснаження фінансового буфера. Підприємство функціонує в умовах критично низького рівня ліквідності, де операційна діяльність більше не є джерелом фінансового резерву для інвестицій або покриття непередбачених витрат, що створює пряму загрозу його фінансовій стійкості.

Результати аналізу свідчать, що операційна діяльність є основним джерелом формування грошових потоків ТОВ «Перемога». Протягом 2022-2024 років товариство не здійснювало ні фінансову, ні інвестиційну діяльність, що суттєво обмежує потенціал залучення і нарощування грошових потоків даного агроформування.

Джерелами знаходження операційних грошових потоків товариства є реалізація виробленої сільськогосподарської продукції. Інших джерел знаходження грошових потоків на підприємстві протягом останніх трьох років не було. Основними напрямками формування вихідних грошових потоків від операційної діяльності були: витрати на виробництво продукції (собівартість), орендна плата на земельні паї, амортизація (що увійшли до складу інших вихідних операційних потоків, оплата послуг сторонніх організацій). Як результат, розмір чистого грошового потоку щорічно зменшується (табл.).

Розрахунок суми чистого грошового потоку у ТОВ «Перемога» за 2022-2024рр. представлено в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Динаміка розміру чистого грошового потоку

У ТОВ «Перемога»

Показники	Роки			Зміна 2024р (+,-) до 2022 р.
	2022	2023	2024	
Чистий операційний прибуток, тис. грн.	1341,7	545,9	83,8	-1257,9
Сума амортизаційних відрахувань, тис. грн.	339,2	286,5	459,6	120,4
Зміна вартості запасів, тис. грн.	4375,5	4470,3	7040,9	2665,4
Зміна вартості дебіторської заборгованості, тис. грн.	-731,4	-124,6	4799,9	5531,3
Зміна вартості кредиторської заборгованості, тис. грн.	-232,5	5432,1	1094,5	1327
Сума чистого грошового потоку, тис. грн.	-2195,7	1918,8	-10202,9	-8007,2

Аналіз динаміки чистого грошового потоку ТОВ «Перемога» демонструє критичне погіршення фінансового стану підприємства. За період з 2022 по 2024 рік відбулося різке зниження суми чистого грошового потоку на 8007,2 тис. грн, що в 2024 році вилилося у значний від'ємний потік (-10202,9 тис. грн). Головною причиною катастрофічного становища є стрімке зростання операційних інвестицій в оборотний капітал. Збільшення запасів на 2665,4 тис. грн та різкий ріст дебіторської заборгованості на 5531,3 тис. грн свідчать про значне відволікання коштів з обороту. Це означає, що підприємство заморозило кошти у запасах і надає відстрочки платежу покупцям, не отримуючи достатнього фінансування від постачальників у вигляді кредиторської заборгованості.

Зростання величини амортизаційних відрахувань на 120,4 тис. грн (до 456,9 тис. грн) виявилось недостатнім для компенсації витрат. Складне становище підприємства підсилюється стрімким падінням чистого операційного прибутку на 1257,9 тис. грн. Таким чином, за останні три роки підприємство поступово втрачає фінансову рівновагу через надмірне інвестування в поточні активи, що призводить до виникнення гострого дефіциту грошових коштів і створює загрозу його платоспроможності.

Для аналізу ступеня платоспроможності ТОВ «Перемога» наведено показники ліквідності в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

**Аналіз ліквідності та платоспроможності ТОВ «Перемога»
(станом на кінець року)**

Показники	Нормати в	2022р.	2023р.	2024р.	Відхиленн я 2024р. до 2023р.(+,-)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2- 0,35	3,14	0,43	0,05	-3,09
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1-2	38,2	1,8	0,8	-37,40
Коефіцієнт покриття	1,5-2,5	148,99	6,83	2,94	-146,05
Коефіцієнт критичної ліквідності	0,7-0,8	5,60	0,05	0,03	-5,57

Отримані розрахунки свідчать про значне погіршення ліквідності та платоспроможності ТОВ «Перемога» протягом 2022-2024 років. На початок аналізованого періоду підприємство мало надмірно високу, а отже, неефективну ліквідність, про що свідчили значення коефіцієнтів, що в десятки разів перевищували нормативні. Однак до 2024 року відбулося різке падіння всіх показників. Коефіцієнт абсолютної ліквідності впав з 3,14 до 0,05, що нижче нормативу та свідчить про практичну відсутність вільних коштів для негайних розрахунків. Коефіцієнт швидкої ліквідності знизився з 38,2 до 0,8, демонструючи втрату здатності погасити короткострокові зобов'язання навіть за рахунок ліквідних активів. Коефіцієнт покриття, незважаючи на близькість до нормативних параметрів, скоротився з надмірно високого значення 148,99 до 2,94, що вказує на різке звільнення коштів з оборотних активів. Коефіцієнт критичної ліквідності впав до 0,03 при нормі 0,7-0,8, що підтверджує критичний стан платоспроможності. Таким чином, за два роки підприємство перейшло від стану надмірної ліквідності до гострої нестачі платіжних коштів,

що створює пряму загрозу його фінансовій стійкості та здатності погашати поточні зобов'язання.

Аналіз ефективності використання грошових коштів в ТОВ «Перемога» проведений за допомогою показників таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

**Аналіз ефективності використання грошових коштів
у ТОВ «Перемога»**

Показники	Роки			2024 р. до 2022р.	
	2022	2023	2024	(+,-)	%
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	21963,5	24194,8	21450,4	-513,1	97,7
Валовий прибуток, тис. грн.	2909	2003,8	557,9		
Чистий прибуток, тис. грн.	1341,7	545,9	83,8	-1257,9	6,2
Середньорічні залишки грошових коштів, тис. грн.	683,9	2422,4	764,8	80,9	111,8
Одержано в розрахунку на 1 грн. грошових коштів:					
- валового прибутку, грн.	4,3	0,8	0,7	-3,5	17,1
- чистого прибутку, грн.	2,0	0,2	0,1	-1,9	5,6
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	32,1	10,0	28,0	-4,1	87,3
Тривалість обороту грошових коштів, днів	11,4	36,5	13,0	1,6	114,5

Отримані результати показують різке погіршення ефективності використання грошових коштів у ТОВ «Перемога», незважаючи на формальне відновлення активності у 2024 році. Основою проблемою для товариства залишається зниження рівня доходності, рентабельності та скорочення обсягів грошових коштів. Чистий прибуток скоротився в 16 разів (з 1341,7 до 83,8 тис. грн), що, відповідно, призвело до зменшення його розміру у розрахунку на 1 грн грошових коштів до 0,1 грн. Зниження коефіцієнта оборотності грошових коштів призвело до уповільнення їх обороту, який у 2024 році становив 13 днів. Це свідчить про те, що кожна гривня коштів генерує менший обсяг операцій (доходу) на підприємстві, ніж раніше.

Таким чином, основним результатом господарської діяльності ТОВ «Перемога», та, частково використання грошових потоків у агроформуванні висновком є втрата здатності генерувати прибуток від основної діяльності. Наявні грошові кошти працюють недостатньо ефективно, а їхня оборотність лише частково компенсує критично низьку рентабельність, що свідчить про наявні проблеми в операційному менеджменті та маркетинговій політиці товариства.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У ТОВ «ПЕРЕМОГА»

3.1. Напрями удосконалення обліку грошових коштів на підприємстві

Результати проведених наукових досліджень показали, що бухгалтерський облік у цілому, зокрема, на ділянці обліку грошових коштів (у касі та на поточному рахунку) у ТОВ «Перемога» організований та ведеться відповідно до чинних норм і стандартів України. Бухгалтерський облік є повністю автоматизованим за допомогою спеціалізованої програми «MASTER: Бухгалтерія».

Порядок організації бухгалтерського обліку на підприємстві регламентований наказом «Про облікову політику», а також наказом керівника товариства «Про затвердження ліміту готівки в касі».

Серед виявлених недоліків у організації обліку грошових коштів у суб'єктів дослідження було виявлено відсутність фіксації у наказі «Про облікову політику» за допомогою якого методу визначався ліміт готівки у касі. Відповідно, вважаємо доцільним головному бухгалтеру ТОВ «Перемога» внести цю інформацію, оновити та перезатвердити наказ «Про облікову політику».

Наказ «Про облікову політику» ТОВ «Перемога» є належним чином структурованим, змістовним в усіх суттєвих аспектах та, у цілому, відповідає реаліям функціонування аграрних формувань та ведення бухгалтерського обліку. Разом з тим, при проведенні наукових досліджень у даному агропідприємстві було виявлено домінування традиційних підходів у агроменеджменті і обліку (бухгалтерському та управлінському), що не відповідає трендами провідної світової та вітчизняної практики управління агробізнесом.

В умовах зростання ролі екологічних стандартів, цифровізації фінансових процесів та посилення вимог до звітності про сталий розвиток у агросфері України традиційні підходи до обліку грошових коштів уже не забезпечують повного відображення реальних фінансових потоків і їх впливу на довгострокову стійкість підприємства.

Удосконалення облікової політики на ділянці обліку грошових коштів сприятиме більш ефективному управлінню ліквідністю, зменшенню фінансових ризиків, оптимізації витрат і підвищенню рівня фінансової дисципліни. Крім того, впровадження сучасних інструментів обліку дозволить забезпечити зв'язок між фінансовими результатами діяльності та реалізацією екологічних і соціальних ініціатив. Оновлена облікова політика стає не лише засобом фіксації фінансових операцій, а й важливим інструментом підтримки сталого розвитку аграрних підприємств України.

Враховуючи ці стратегічні положення, вважаємо доцільним розробити ряд рекомендацій для головного бухгалтера товариства Безпятчук Т.П. щодо удосконалення облікової політики ТОВ «Перемога» у частині організації та ведення обліку грошових коштів у контексті переходу на засади сталого розвитку. Серед основних пропозицій основну увагу слід звернути на наступні положення: інтеграцію принципів сталого розвитку в систему діючої облікової політики товариства; подальшу автоматизацію процесів обліку грошових коштів; посилення внутрішнього контролю та аудиту за операціями з грошовими коштами, удосконалення складу і структури внутрішньої управлінської звітності; впровадження системи заходів з управління ризиками ліквідності (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Рекомендовані напрями удосконалення облікової політики у частині обліку грошових коштів для ТОВ «Перемога»

Джерело: авторська розробка

Початком реалізації даних напрямів удосконалення облікової політики у ТОВ «Перемога» має стати корегування та доповнення змісту наказу «Про облікову політику» агроформування. У контексті переходу даного товариства

на засади сталого розвитку доцільно внести такі конкретні зміни та доповнення до наказу:

1) Розділ «Загальні положення» - доповнити положенням про орієнтацію облікової політики на принципи сталого розвитку, прозорості та екологічної відповідальності; передбачити завдання обліку - забезпечення інформацією не лише для фінансового контролю, а й для оцінки соціальних та екологічних аспектів діяльності.

2) Окремо виділити розділі «Організація обліку грошових коштів», у якому слід уточнити порядок ідентифікації та окремого обліку грошових потоків, пов'язаних із реалізацією екологічних, енергоефективних чи соціальних програм; визначити використання електронних платіжних інструментів і систем дистанційного банкінгу для підвищення прозорості руху коштів; встановити вимоги до щоденного моніторингу ліквідності та формування звітів про грошові потоки з урахуванням сезонності виробництва.

3) Розділ «Документообіг та контроль» слід доповнити процедури внутрішнього контролю перевіркою цільового використання коштів відповідно до екологічних і соціальних цілей підприємства; запровадити електронний документообіг щодо операцій з грошовими коштами для зниження адміністративних витрат і підвищення оперативності обліку.

4) У розділі «Звітність» необхідно передбачити розширену внутрішню управлінську звітність про рух грошових коштів за напрямками сталого розвитку (наприклад, обсяг фінансування зелених інвестицій, соціальних програм, енергоощадних проєктів); визначити форму внутрішньої аналітичної звітності про ефективність використання грошових коштів у межах сталих ініціатив.

5) Доцільним є доповнення наказу «Про облікову політику» ТОВ «Перемога» додатковим розділом «Облікова політика щодо використання програмного забезпечення», у якому слід закріпити використання автоматизованих облікових систем (на даний час використовується «MASTER.

Бухгалтерія») для ведення аналітичного обліку грошових коштів і формування відповідних звітів у форматі сталого розвитку.

Важливим аспектом також постає додаткова підготовка працівників бухгалтерського обліку (на даний час лише один працівників – головний бухгалтер Безпятчук Т.П.). Необхідним є передбачити підвищення кваліфікації бухгалтерів з питань ведення обліку та звітності за стандартами сталого розвитку, управління екологічними фінансами та ризиками ліквідності.

Такі зміни, на нашу думку, сприятимуть перетворенню наказу «Про облікову політику» суб'єкта дослідження з формального документа на стратегічний регламент, що забезпечує інтеграцію фінансової, екологічної та соціальної складових у систему управління грошовими коштами аграрного підприємства.

Логічним кроком для створення передумов переходу системи управління діяльністю сільськогосподарських підприємств України на засади сталого розвитку є розширення плану рахунків бухгалтерського обліку (у частині аналітичних субрахунків, які формуються бухгалтерами господарюючих суб'єктів). Такі зміни сприятимуть формуванню більш повної та детальної аналітичної інформації, яка, у свою чергу, буде сприяти створенню достовірного і прозорого інформаційно-аналітичного базису агроменеджменту.

Як показали результати досліджень, у своїй діяльності ТОВ «Перемога» використовує, в основному, рахунки: 301 «Готівка у національній валюті», 311 «Поточні рахунки у національній валюті». Адаптація плану рахунків бухгалтерського обліку до потреб сталого розвитку є логічним кроком для аграрних підприємств, адже це дозволяє не лише вести традиційний облік грошових потоків, а й відстежувати фінансування екологічних, енергоефективних та соціальних ініціатив. Для ТОВ «Перемога» вважаємо доцільним порекомендувати наступні зміни до діючого плану (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Пропозиції з доповнення і деталізації рахунків 30 «Готівка» та
31 «Рахунки в банках» для ТОВ «Перемога» за умови впровадження
засад сталого розвитку**

Код та назва субрахунку	Призначення
<i>30 «Готівка»</i>	
3011 «Готівка для операцій сталого розвитку»	Облік готівкових надходжень та витрат, пов'язаних із реалізацією програм енергоощадності, охорони довкілля, соціальної підтримки працівників тощо.
3012 «Готівка для екологічних проєктів»	Окремий облік готівкових операцій, спрямованих на природоохоронні заходи (озеленення, зниження викидів, утилізацію відходів)
3013 «Готівка для соціальних ініціатив»	Витрати на соціальні програми, розвиток персоналу, підтримку місцевих сільських громад.
<i>31 «Рахунки в банках»</i>	
3111 «Основний рахунок для операцій сталого розвитку»	Облік безготівкових операцій, що стосуються проєктів у сфері енергоефективності, “зелених” технологій, екологічної модернізації.
3112 «Екологічні інвестиційні рахунки»	Облік руху коштів, залучених для фінансування інвестиційних програм сталого розвитку (зелені кредити, гранти, субсидії).
3113 «Соціальні рахунки підприємства»	Облік безготівкових витрат на соціальні програми, благодійність, корпоративну соціальну відповідальність.
3114 «Рахунок для компенсації екологічного впливу»	Відображення операцій, пов'язаних із сплатою екологічних податків, зборів, відшкодування шкоди довкіллю.

Джерело: авторська розробка

Метою таких доповнень та конкретизації субрахунків є відокремлення руху готівки за видами діяльності, що підтримують екологічні чи соціальні цілі та забезпечення аналітичного контролю за напрямками безготівкових платежів, пов'язаних зі сталим розвитком ТОВ «Перемога».

За необхідності та збільшення масштабів реалізації проектів соціальної відповідальності і сталого розвитку у практиці діяльності ТОВ «Перемога» можливо впровадити додаткові аналітичні субрахунки третього порядку, наприклад: 3111.1 «Зелені кредити», 3111.2 «Гранти на екологічні інновації», 3113.1 «Соціальні виплати персоналу», 3113.2 «Підтримка місцевих громад», 3012.1 «Кошти на енергоефективне обладнання» та інші.

Серед очікуваних результатів від запровадження таких доповнень слід відмітити: підвищення прозорості використання коштів за напрямками сталого розвитку; формування достовірної інформаційної бази для складання нефінансової (сталості) звітності; можливість внутрішнього контролю за цільовим використанням “зелених” фінансових ресурсів; створення основи для інтегрованого фінансово-екологічного аналізу діяльності підприємства.

Впровадження додаткових аналітичних рахунків для обліку грошових коштів створює інформаційне підґрунтя для деталізації руху фінансових ресурсів за напрямками сталого розвитку. Проте ефективність такої системи можлива лише за умови належної організації первинного обліку, який забезпечує своєчасне, достовірне й аналітичне відображення господарських операцій. Саме тому важливим напрямом удосконалення облікової роботи аграрних підприємств є модернізація форм і процедур первинного документування операцій з грошовими коштами, що дозволить посилити контроль за їх цільовим використанням, підвищити прозорість фінансових потоків і забезпечити відповідність облікової інформації вимогам сталого розвитку.

Як показали дослідження, первинний облік грошових коштів у ТОВ «Перемога» ведеться за допомогою автоматизованої програми. Всі первинні документи, що супроводжують господарські операції, пов’язані з рухом грошових коштів, оформлюються належним чином, мають необхідні реквізити та зберігаються відповідно діючих правил і вимог. Недоліків у сфері первинного обліку грошових коштів в ТОВ «Перемога» за період 2022-2024 років виявлено не було.

Разом з тим, у контексті зазначених рекомендованих напрямів удосконалення бухгалтерського обліку грошових коштів можемо порекомендувати товариству доповнити також й систему первинного обліку грошових коштів. Такими напрямками можуть бути:

1) Удосконалення форм первинних документів - доповнення стандартних форм (КО-1, КО-2, КО-3, платіжних доручень) реквізитами, що фіксують цільове призначення операцій відповідно до напрямів сталого розвитку (наприклад, «екологічний проект», «енергоефективна модернізація», «соціальна програма»). Крім того, доцільним може бути запровадження позначки або коду сталості (наприклад, S1 – екологічний напрям, S2 – соціальний, S3 – економічний), щоб забезпечити подальше групування інформації в обліковій системі.

2) Використання електронних первинних документів - повна автоматизація оформлення касових і банківських операцій у цифровій формі (через MASTER, ERP або онлайн-банкінг); використання QR-кодів і електронних підписів для підтвердження достовірності операцій; збереження електронного архіву документів для зручного аналітичного пошуку й екологічного ефекту (зменшення паперового документообігу).

3) Розробка спеціальних внутрішніх форм - введення внутрішнього реєстру цільових платежів за проектами сталого розвитку, у якому фіксується джерело, напрям і очікуваний ефект використання коштів; створення журналів обліку “зелених” платежів (наприклад, витрати на переробку відходів, водоощадні технології, енергоефективні проекти).

4) Підвищення якості контролю первинних документів - запровадження додаткових процедур перевірки достовірності та цільового використання коштів за програмами сталого розвитку (внутрішній екологічний аудит); використання системи подвійного контролю (бухгалтер + фінансовий менеджер), якщо операція пов’язана з фінансуванням сталих проектів (для ТОВ «Перемога» такі пропозиції надані на перспективу внаслідок обмеженої

чисельності персоналу та фактичної наявності лише однієї особи, яка виконує обов'язки головного бухгалтера).

5) Аналітична інтеграція первинних документів - забезпечення автоматичного зв'язку між первинним документом і відповідним аналітичним субрахунком (наприклад, через спеціальні коди або довідники сталих проектів); можливість формування з первинних документів управлінської аналітики щодо ефективності використання коштів на екологічні і соціальні ініціативи аграрного підприємства.

У цілому, удосконалення первинного обліку має спрямовуватись не лише на точність фіксації операцій, а й на формування нової інформаційної культури - коли кожна фінансова операція оцінюється не тільки за економічним, а й за екологічним та соціальним ефектом.

ТОВ «Перемога» на даний час використовує автоматизовану форму організації бухгалтерського обліку за допомогою програми «MASTER. Бухгалтерія». Імплементация сукупності вищевикладених рекомендацій у діючу систему обліку в товаристві можлива за рахунок наявності відповідних технічних способів і сервісів даної програми. Так, у «MASTER. Бухгалтерії» можна створювати додаткові аналітичні субрахунки другого та третього порядку до рахунків 30 «Готівка» і 31 «Рахунки в банках». До кожного субрахунку можна прив'язати довідники контрагентів, напрямів проектів, коштів на сталий розвиток. Програма також дозволяє розділяти рух коштів за проектами, що забезпечує деталізацію «стійких» екологічних та соціальних платежів.

Конфігурація програми MASTER дозволяє здійснити налаштування форм первинних документів (касові ордери, платіжні доручення) з додатковими реквізитами, такими, як, наприклад,: «Напрямок сталого розвитку», «Проект/Ініціатива», «Цільове використання коштів». Можна також вести електронний документообіг і зберігати всі касові та банківські операції в системі, що зменшує ризик втрати даних і дозволяє автоматично формувати аналітичні звіти.

«MASTER. Бухгалтерія» має налаштування, що дозволяють формувати звітність за аналітичними субрахунками і навіть будувати гнучкі довільні звіти (наприклад, «Рух коштів за екологічними проектами» або «Використання коштів на соціальні програми»). У таких випадках дані первинного обліку автоматично інтегруються у звітність про грошові потоки, що підвищує прозорість і оперативність аналізу.

Крім того, програма дозволяє налаштувати контроль цільового використання коштів, автоматичні перевірки відповідності сум видаткових операцій до бюджетів проектів сталого розвитку. Система підтримує зв'язок первинного документа з аналітичним рахунком, що мінімізує ручне введення та помилки. У загальному підсумку можна відмітити, що функціонал даної автоматизованої програми дозволяє інтегрувати фінансову інформацію з напрямками сталого розвитку, забезпечуючи оперативний контроль і аналітику руху грошових коштів. На даний час ці сервісні можливості програми «MASTER. Бухгалтерія» у ТОВ «Перемога» головним бухгалтером не використовуються, що свідчить про неповне використання потенціалу автоматизації бухгалтерського обліку в товаристві.

3.2. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками в ТОВ «Перемога»

Вирішення питань підвищення ефективності використання грошових коштів, рівня платоспроможності і ліквідності аграрних підприємства, а також створення достатнього обсягу грошових потоків, необхідних для забезпечення їх розвитку, вимагає розробки заходів з повного інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління.

Сучасні економічні, технологічні та соціально-екологічні виклики, які супроводжують розвиток аграрних бізнес-суб'єктів, підвищена волатильність

цін на сільськогосподарську продукцію, коливання валютних курсів, обмежений доступ до фінансових ресурсів, а також потреба у виконанні вимог сталого розвитку вимагають своєчасної і достовірної інформації про рух грошових коштів.

Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками стає критично важливим інструментом для забезпечення стабільної ліквідності та платоспроможності аграрного підприємства, що, у свою чергу, підтримує його фінансову стійкість та конкурентоспроможність. Як показав проведений у другому розділі кваліфікаційної робота аналіз, ТОВ «Перемога» має низький фактичний рівень платоспроможності і ліквідності. Зокрема, не відповідають нормативним параметрам показники абсолютної та проміжної ліквідності, що формує суттєві загрози для товариства у частині погашення своїх поточних зобов'язань. У свою чергу, внаслідок низького рівня ліквідності формуються ризики втрати ділової репутації та довіри з боку ключових партнерів і стейкхолдерів ТОВ «Перемога».

Негативну тенденцію також продемонстрували практично всі показники результативності використання грошових потоків даного агроформування із зростанням тривалості обороту грошових коштів та зниженням рівня їх забезпеченості.

Удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками ТОВ «Перемога» є нагальною потребою, зумовленою низьким рівнем платоспроможності та ліквідності, що створює реальні ризики несвоєчасного виконання поточних зобов'язань і втрати довіри партнерів та стейкхолдерів. Для підвищення ефективності фінансового управління доцільно запровадити аналітичну деталізацію руху коштів за видами діяльності та пріоритетними платежами, систему оперативного прогнозування та планування ліквідності з урахуванням сезонних коливань, а також удосконалити внутрішній контроль і моніторинг ключових показників фінансового стану. Крім того, важливим є використання оптимальної структури джерел фінансування та формування регулярних управлінських

звітів для своєчасного виявлення дефіцитів коштів. Такі заходи дозволять не лише стабілізувати платоспроможність і ліквідність підприємства, а й підвищити ефективність використання грошових ресурсів, забезпечуючи фінансову стійкість і довгострокову конкурентоспроможність суб'єкта дослідження.

Серед конкретних напрямів удосконалення інформаційно-аналітичної підтримки управління грошовими потоками задля забезпечення належного рівня платоспроможності і ліквідності ТОВ «Перемога» вважаємо доцільним порекомендувати головному бухгалтеру Безпятчук Т.П. реалізацію наступних заходів: 1) аналітична деталізація грошових потоків – виділення поточних та критичних платежів (зарплата, податки, розрахунки з постачальниками), що впливають на ліквідність, створення аналітичних субрахунки у «MASTER. Бухгалтерія» для контролю надходжень і витрат за пріоритетними напрямками витрачання і надходження грошових коштів, впровадження маркування потоків за терміновістю та ризиком дефіциту коштів.

2) Прогнозування та планування ліквідності - розробка щоденного та щотижневого прогнозу руху коштів з урахуванням сезонності виробництва та очікуваних надходжень, моделювання сценаріїв дефіциту коштів, щоб визначити критичні точки і термінові заходи щодо покриття касового розриву.

3) Моніторинг і контроль ключових показників – встановлення регулярного контролю коефіцієнтів абсолютної та проміжної ліквідності, налаштування автоматичних сигналів у «MASTER. Бухгалтерія» при наближенні фактичних показників до критичних значень ліквідності, проведення щотижневого аналізу оборотності коштів та ефективності їх використання.

4) Оптимізація структури платежів – у товаристві доцільно пріоритизувати виплати за ключовими статтями, що забезпечують безперервність виробництва та виконання стратегічних зобов'язань, впровадити гнучкі умови розрахунків з постачальниками та покупцями,

наприклад, відстрочку платежів або часткові аванси, встановити регулярний контроль коефіцієнтів абсолютної та проміжної ліквідності.

5) Розширення практики використання аналітики для управлінських рішень – формування звітів для керівництва з оцінкою ризиків дефіциту ліквідності, касового розриву та пріоритетності платежів, використання даних для коригування фінансової стратегії, зокрема залучення короткострокових кредитів, внутрішніх резервів або оптимізації витрат.

Удосконалення інформаційно-аналітичного управління грошовими потоками ТОВ «Перемога» спрямоване на підвищення ліквідності та забезпечення своєчасного виконання поточних зобов'язань підприємства. Для цього доцільно впровадити аналітичну деталізацію руху коштів за видами операцій та пріоритетністю платежів, розробити систему оперативного прогнозування та планування ліквідності з урахуванням сезонних коливань надходжень і витрат, а також удосконалити моніторинг ключових показників платоспроможності та оборотності коштів. Окрему увагу слід приділити оптимізації структури платежів, пріоритетизації критичних фінансових зобов'язань та впровадженню гнучких умов розрахунків з ключовими партнерами.

Удосконалення інформаційно-аналітичного управління грошовими потоками ТОВ «Перемога» неможливе без відповідної модернізації первинного документування фінансових операцій. Впровадження аналітичної деталізації руху коштів та системи прогнозування ліквідності передбачає наявність достовірних і структурованих первинних документів, що дозволяють точно відображати надходження та витрати коштів за видами діяльності, пріоритетністю платежів та проектами сталого розвитку. Доцільним є доповнення існуючих форм касових і банківських документів реквізитами, що фіксують цільове призначення коштів, терміновість платежів та віднесення до критичних статей. Таке удосконалення первинних документів забезпечує оперативну аналітику автоматизованих програмах, полегшує формування регулярних управлінських звітів та дозволяє своєчасно виявляти дефіцити

ліквідності, коригувати фінансову стратегію та підвищувати платоспроможність підприємства. Модернізація форм первинних документів виступає критичною складовою ефективного управління грошовими потоками і підвищення фінансової стійкості ТОВ «Перемога». Для виконання даного завдання вважаємо доцільним запропонувати головному бухгалтеру ТОВ «Перемога» Безпятчук Т.П. нової форми внутрішнього управлінського реєстру про рух грошових потоків, яка дає можливість більш ретельного і оперативного контролю за рухом грошових потоків та оцінкою їх дефіциту (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Рекомендована форма внутрішнього управлінського реєстру про рух грошових потоків у ТОВ «Перемога»

Дата	Залишок на початок періоду	Затверджені бюджетом витрати коштів	Вхідний грошовий потік		Поточні відхилення	Залишок на кінець періоду	Накопичений надлишок або дефіцит
			План	Факт			
Всього							

Інформація, відображена у представленому реєстрі, може групуватися та аналізуватися відповідно до конкретних потреб і завдань служби управління грошовими потоками. Надлишок або нестача коштів визначається шляхом порівняння планових показників з фактичними відхиленнями, що накопичуються протягом звітного періоду. Хоча запропонована форма реєстру розрахована на місячний період, за рішенням управлінського персоналу її можна формувати на інші часові проміжки — день, тиждень, квартал або рік. Така форма є особливо ефективною при організації системи центрів фінансової відповідальності на підприємстві.

Для узагальнення всієї інформації, що надходить до бухгалтерії підприємства від структурних підрозділів щодо руху грошових потоків, доцільно запровадити у практиці складання форми внутрішнього управлінського реєстру про рух грошових потоків (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Рекомендована форма зведеного внутрішнього управлінського реєстру
про рух грошових потоків у ТОВ «Перемога»**

Код підрозділу центра відповідальності	Код грошового потoku	Затверджені бюджетом		Грошовий потік за період		Відхилення грошового потоку	
		Доходи	Витрати	Вхідний	Вихідний	Вхідного	Вихідного
Всього							

Такі внутрішньофірмові документи сприятимуть покращенню контролю за рухом грошових потоків та сформують відповідний базис для економії і підвищення ефективності використання грошових коштів в ТОВ «Перемога».

Інформаційно-аналітична підтримка процесів управління грошовими потоками аграрних підприємств є складним утворенням, яке має враховувати стратегічні орієнтири розвитку аграрного бізнесу, підсистему систему бухгалтерського обліку та звітності, контрольні заходи та сукупність аналітичних інструментів оцінки і аналізу грошових потоків.

У ТОВ «Перемога» на даний час мало уваги приділяється аналізу грошових коштів та грошових потоків. Основна причина такого становища – відсутність достатньої кількості персоналу, зокрема, який би займався обліково-аналітичними питаннями.

Крім проблеми дефіциту професійних кадрів для більшості аграрних формувань України, зокрема, й для ТОВ «Перемога», основними проблемами у цій сфері є фрагментарність облікової інформації, недостатня аналітична деталізація показників руху грошових коштів, відсутність інтегрованої системи моніторингу потоків за центрами відповідальності та за напрямками сталого розвитку (економічним, екологічним, соціальним). Такі недоліки унеможливають своєчасне виявлення дисбалансів ліквідності, знижують ефективність фінансового планування та ускладнюють оцінку впливу фінансових рішень на довгострокову стійкість бізнесу.

Для вирішення зазначених проблем доцільно запропонувати комплекс заходів, спрямованих на підвищення інформативності та аналітичної цінності

системи управління грошовими потоками, серед яких першочергове значення мають наступні: 1) формування єдиного інформаційно-аналітичного середовища, що інтегрує бухгалтерські, управлінські та екологічні дані у межах цифрової платформи управління фінансами; 2) розробка розширеної системи аналітичних показників грошових потоків, які враховують не лише традиційні фінансові аспекти (ліквідність, платоспроможність, прибутковість), але й вплив інвестицій у екологічні технології, соціальні проекти, ресурсощадні заходи; 3) впровадження управлінського обліку за центрами фінансової відповідальності, що дозволяє деталізувати грошові потоки за структурними підрозділами, видами діяльності та напрямками сталого розвитку; 4) застосування інструментів фінансового контролінгу для постійного моніторингу відхилень фактичних потоків від планових показників, з подальшим аналізом причин і розробкою коригувальних управлінських рішень; 5) використання цифрових аналітичних систем (BI-платформ), які забезпечують побудову інтерактивних дашбордів і прогностичних моделей грошових потоків з урахуванням екологічних та соціальних параметрів.

ТОВ «Перемога» має всі можливості для реалізації даного комплексу заходів. Крім того, керівництво ТОВ «Перемога» у особі його власника Олійника В.Г. поступово впроваджує у стратегічні плани розвитку цілі і цінності сталого розвитку. Такі цілі потребують збільшення обсягів грошових потоків для фінансування соціально відповідальних ініціатив і проектів. Реалізація запропонованих заходів з удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками сприятиме підвищенню прозорості їх руху, покращенню якості управлінських рішень, забезпеченню фінансової стабільності та формуванню основи для довгострокового сталого розвитку даного аграрного підприємства.

З метою підвищення фінансової стійкості та створення умов для реалізації соціально орієнтованих і екологічно безпечних проектів доцільно реалізувати послідовну систему заходів з оптимізації грошових потоків, що

поєднує фінансові, управлінські та аналітичні інструменти. Для обґрунтування послідовності дій у напрямку оптимізації грошових потоків ТОВ «Перемога» у контексті забезпечення фінансової достатності для реалізації соціально відповідальних і сталих проєктів нами пропонується алгоритм, представлений у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Етапи оптимізації грошових потоків у ТОВ «Перемога»

Назва етапів	Короткий зміст заходів
I етап: діагностично-аналітичний	Здійснюється комплексна оцінка структури, динаміки та збалансованості грошових потоків підприємства за видами діяльності (операційною, інвестиційною, фінансовою). Проводиться ідентифікація факторів сезонності, затримок платежів, перевищення відтоків над притоками, визначається частка фінансових ресурсів, що може бути спрямована на реалізацію сталих проєктів без загрози ліквідності. Важливим інструментом є коефіцієнтний та трендовий аналіз, а також побудова карти фінансових ризиків для оцінки впливу кожного виду потоку на загальну фінансову рівновагу підприємства.
II етап - етап фінансового планування та прогнозування	Визначаються стратегічні й оперативні фінансові цілі з урахуванням принципів сталого розвитку — зокрема, формування фонду фінансування екологічних, енергоефективних чи соціальних ініціатив. Розробляються бюджети руху грошових коштів (Cash Flow Budget) за сценаріями, що відображають як базові, так і інноваційно-сталий варіант розвитку підприємства. Рекомендується використовувати інструменти сценарного прогнозування (best case / worst case / sustainable case) для оцінки потенційної достатності грошових ресурсів у середньо- та довгостроковій перспективі.
III етап — організаційно-управлінський	Впроваджується централізована система управління грошовими потоками, яка передбачає контроль лімітів фінансування, оптимізацію розрахунків із контрагентами, прискорення оборотності дебіторської заборгованості, а також визначення центрів фінансової відповідальності. Важливим є запровадження внутрішнього фінансового контролінгу і системи ключових показників ефективності

	(KPI), які враховують не лише економічні, а й соціально-екологічні результати використання грошових ресурсів.
IV етап - етап цифровізації та аналітичного моніторингу	Реалізується інтеграція інформаційно-аналітичної платформи (наприклад, на базі ERP-системи або BI-рішень), яка дозволяє автоматично відслідковувати рух грошових потоків у реальному часі, формувати дашборди та аналітичні звіти щодо фінансування сталих проєктів. Використання цифрових технологій (Big Data, predictive analytics, cloud accounting) дає змогу прогнозувати грошові розриви, визначати оптимальні джерела фінансування сталих ініціатив і забезпечувати прозорість використання коштів.
V етап - реалізація сталих фінансових стратегій	Завершальний етап. Здійснюється фінансова інтеграція сталих проєктів у загальну стратегію розвитку підприємства, що передбачає залучення «зелених» інвестицій, державних грантів, партнерських коштів або соціально орієнтованих кредитних програм. Важливим завданням є забезпечення самофінансування сталих ініціатив через внутрішні резерви оптимізованих грошових потоків, що підвищує фінансову автономію та репутаційну привабливість підприємства.

Джерело: складено автором

Вважаємо, що реалізація такої поетапної системи оптимізації сприятиме формуванню фінансових умов для подальшого стійкого розвитку ТОВ «Перемога», підвищенню його інвестиційної привабливості та зміцненню соціально-економічної відповідальності бізнесу в аграрній сфері.

3.3. План забезпеченості грошовими активами підприємства на перспективу

Ключовою передумовою фінансової стійкості та конкурентоспроможності українських агропідприємств є оптимізація розміру грошових потоків. В умовах сезонності виробництва, коливань цін і високої залежності від

зовнішніх факторів раціональне управління грошовими потоками забезпечує своєчасне виконання фінансових зобов'язань, стабільність операційної діяльності та можливість інвестування у відтворення й модернізацію виробництва. Наявність оптимального обсягу ліквідних ресурсів мінімізує ризики неплатоспроможності, підвищує ефективність використання капіталу та зменшує витрати на залучення позикових коштів.

Як показали результати проведеного аналізу, у структурі сукупних активів ТОВ «Перемога» частка грошових коштів становить 1,2%, у структурі оборотних активів – 1,6%. Загальний розмір грошових коштів станом на кінець 2024 року дорівнював 765 тис грн. При цьому за останні три роки спостерігається негативний тренд скорочення рівня забезпеченості товариства грошовими коштами – їх розмір у розрахунку на одиницю ресурсів скоротився практично у два рази. Такими ж тенденціями визначається й розмір чистого грошового потоку. Такі тренди зумовили різке зниження рівня платоспроможності і ліквідності ТОВ «Перемога», що у довгостроковій перспективі може сприяти підвищенню ризиків неплатоспроможності та банкрутства.

Наявність достатнього (оптимального) розміру грошових коштів є необхідною передумовою стабільного функціонування агропідприємства та його стабільного фінансового стану. Системна оптимізація потоків готівки і безготівкових коштів дозволяє агробізнесу підвищити якість фінансового планування, адаптуватися до коливань ринку та забезпечити реалізацію соціально-екологічних ініціатив відповідно до принципів сталого розвитку. Таким чином, раціональне управління грошовими потоками виступає не лише інструментом фінансової стабілізації, а й чинником стратегічного зростання та підвищення довгострокової конкурентоспроможності аграрних суб'єктів господарювання.

Потреба ТОВ «Перемога» у грошових коштах формується під впливом комплексу економічних, виробничих, інституційних і зовнішніх чинників. Основними серед них постають: сезонність виробництва та циклічність

грошових надходжень; зростання цін на матеріально-технічні ресурси; необхідність технічного переоснащення та інноваційного оновлення; зміна умов державної підтримки та доступу до кредитних ресурсів; постійна потреба у погашенні власних поточних зобов'язань.

Практично всі грошові кошти ТОВ «Перемога» зберігаються на поточному рахунку у АТ «Райффайзен банк» м. Тульчин Вінницької області.

Проведений аналіз бізнесу та стану забезпеченості та рівня використання грошових коштів у ТОВ «Перемога» за 2022-2024 роки дозволив визначити ключові фактори, що здійснюють вплив на формування та потребу у грошових активах товариства:

1) виробничий план розвитку підприємства. Обсяги запланованих посівів, структура культур, урожайність безпосередньо визначають потребу у фінансуванні виробничого циклу - від закупівлі насіння й пального до оплати праці та технічного обслуговування;

2) планові обсяги реалізації продукції та ціни збуту. Очікувані ціни на внутрішньому й зовнішньому ринках, канали збуту та строки розрахунків впливають на прогноз надходжень грошових коштів.

3) Рівень собівартості та структура витрат. Планові витрати на матеріальні ресурси, енергоносії, логістику, страхування, амортизацію та соціальні виплати визначають загальний обсяг необхідних грошових відтоків.

4) Фінансова політика та структура джерел фінансування. Очікуваний рівень кредитного навантаження, вартість позикового капіталу, доступ до грантів чи державних субсидій впливають на обсяг власних і залучених ресурсів. Як показали результати досліджень, товариство обмежується власними джерелами формування фінансових ресурсів (без використання позикових коштів і банківських кредитів), а також проводить політику мінімізації своїх поточних зобов'язань.

5) Сезонність формування грошових потоків – наявність часового розриву між витратами на виробництво і надходженням коштів від реалізації продукції, тобто формування резерву ліквідності на «міжсезоння».

Плановий розмір грошових коштів аграрного підприємства є результатом комплексного прогнозу, що базується на взаємозв'язку виробничих, фінансових, інвестиційних і соціально-екологічних параметрів його діяльності. Раціональне врахування цих чинників дозволяє забезпечити ліквідність, фінансову стійкість і можливість реалізації стратегій сталого розвитку.

Методика планування обсягів надходжень грошових коштів у сільськогосподарських підприємствах базується на системному підході до прогнозування грошових потоків з урахуванням сезонності, циклічності виробництва та кон'юктурних особливостей аграрного ринку. Її сутність полягає у визначенні реалістичних обсягів майбутніх грошових надходжень від основної, інвестиційної та фінансової діяльності, необхідних для забезпечення безперервності виробничого процесу, своєчасного виконання зобов'язань і досягнення запланованих фінансових результатів.

Основним джерелом надходження грошових коштів та створення вхідних і вихідних грошових потоків ТОВ «Перемога» є операційна діяльність даного агроформування. Товариство спеціалізується на виробництві продукції рослинництва, реалізація якої забезпечує всі 100% вхідних грошових потоків та доходів.

Існує кілька методів планування розрахунку грошових коштів для аграрних підприємств на перспективу, які відрізняються глибиною прогнозування, рівнем деталізації та джерелами даних. Найбільш поширеним серед них є: 1) аналітичний метод – ґрунтується на аналізі динаміки грошових потоків попередніх періодів із коригуванням на очікувані зміни у виробництві, цінах, витратах і ринкових умовах. Використовуються середні темпи зростання доходів, питомі коефіцієнти витрат, трендові моделі; 2) нормативний метод - передбачає розрахунок планових грошових потоків на основі встановлених норм і нормативів витрат, виробничих запасів, термінів обороту капіталу та фінансових коефіцієнтів ліквідності; 3) прогнозно-балансовий метод - передбачає складання прогнозного балансу грошових

надходжень і витрат (плану руху грошових коштів) на перспективний період; 4) моделювальні та імітаційні методи (методи сценарного прогнозування, варіантного моделювання та оптимізації грошових потоків із застосуванням економіко-математичних моделей).

Застосування методу моделювання для планування грошових коштів аграрного підприємства є найбільш доцільним у сучасних умовах господарювання, оскільки саме цей підхід дозволяє врахувати складну, динамічну й багатофакторну природу функціонування сучасних сільськогосподарських підприємств України.

Діяльність бізнес-суб'єктів агросектору, зокрема, ТОВ «Перемога», характеризується високим рівнем ризику та невизначеності: коливання цін на агропродукцію, сезонність виробництва, залежність від погодних умов, зміни логістичних маршрутів і валютних курсів. У таких умовах традиційні аналітичні чи нормативні методи не дають змоги адекватно відобразити вплив взаємопов'язаних факторів. Разом з тим, методи моделювання забезпечують можливість прогнозування фінансових результатів із використанням реальних виробничих та ринкових даних. За допомогою економіко-математичних моделей можна відтворити взаємозв'язок між урожайністю, собівартістю, цінами реалізації, тривалістю обороту капіталу та рівнем грошових потоків. Це дозволяє підприємству приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо обсягів виробництва, структури посівів, графіка інвестицій і потреби в кредитних ресурсах. Метод моделювання є найбільш ефективним інструментом планування грошових потоків, оскільки поєднує наукову обґрунтованість, адаптивність до ринкових коливань і практичну придатність для управлінських рішень. Його використання сприяє підвищенню точності прогнозів, мінімізації фінансових ризиків і забезпеченню стабільного розвитку аграрного підприємства в умовах постійних змін економічного середовища.

Як продемонстрували дослідження. ТОВ «Перемога» виробляє і реалізує лише товарну продукцію галузі рослинництва, яка й забезпечує надходження всіх 100% грошових коштів. Основними товарними видами продукції є озима

пшениця, озимий ячмінь, кукурудза на зерно, соняшник, ріпак. Такий товарний асортимент продукції планується залишити для товариства у прогностному періоді. Виробництво цих видів продукції формуватиме обсяги операційних витрат, які основою для визначення планового розміру мінімально необхідної суми грошових коштів для підприємства на перспективний період.

Розмір майбутньої виручки від реалізації продукції є визначальним чинником при формуванні планової величини грошових коштів аграрного підприємства, оскільки саме він формує основне джерело надходжень у структурі грошових потоків суб'єкта дослідження. Обсяг очікуваної виручки безпосередньо впливає на рівень ліквідності, платоспроможності та здатність ТОВ «Перемога» фінансувати виробничі, інвестиційні й соціальні потреби. В умовах сезонності та коливання ринкових цін прогноз майбутньої виручки дозволяє визначити обсяг оборотних коштів, необхідних для безперервного виробничого циклу, а також своєчасно виявити можливий дефіцит ліквідності. Таким чином, правильне прогнозування доходів від реалізації є ключовою передумовою збалансованого планування грошових ресурсів та фінансової стійкості агропідприємства.

На підставі використання методу моделювання для ТОВ «Перемога» був розрахований плановий розмір доходу від реалізації сільськогосподарської продукції на 2026р, який є основним джерелом створення вхідних грошових потоків товариства (рис. 3.2).

Використана математична модель включає терміновий прогностний період п'ять років та відповідну економіко-статистичну залежність майбутнього розміру чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції від сукупності результатів екстраполярного аналізу. Прогностний періодом для розрахунку доходу від реалізації був обраний 2026 рік (із шагом для економіко-математичної моделі $x=5$).

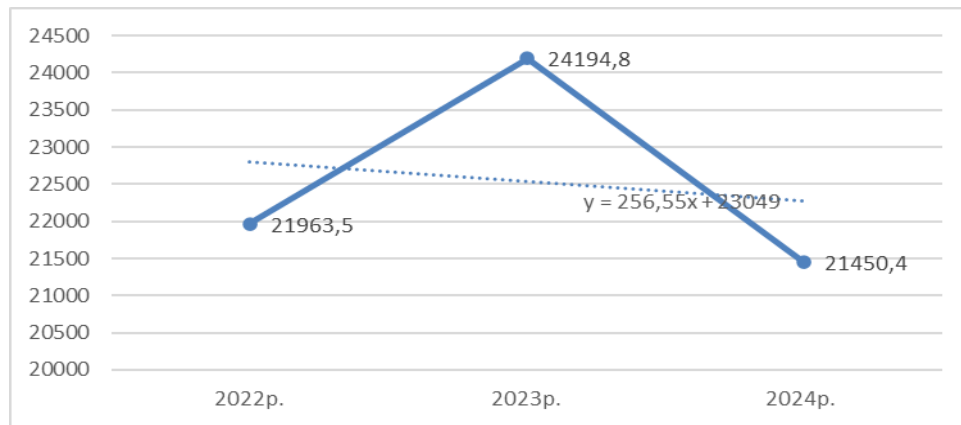

Рис. 3.2. Математична модель прогнозу розміру чистого доходу від реалізації продукції ТОВ «Перемога» на 2026р., тис грн.

Джерело: побудовано автором

Основним джерелом формування вихідних грошових потоків товариства є витрати, що формують собівартість продукції рослинництва та інші операційні витрати. Зростання собівартості виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції через подорожчання ресурсів, енергоносіїв, логістики безпосередньо зменшує чистий грошовий потік і потребує додаткового фінансування для підтримання операційного циклу. Аналогічно, високий рівень адміністративних, збутових чи соціально-екологічних витрат підвищує потребу у ліквідних ресурсах. Тому точне прогнозування витратної частини дозволяє забезпечити баланс між надходженнями та виплатами, зберегти платоспроможність і уникнути касових розривів у майбутніх періодах.

На основі розрахунку математичної моделі було визначено прогнозну величину собівартості реалізованої продукції та плановий розмір інших операційних витрат) (рис. 3.3).

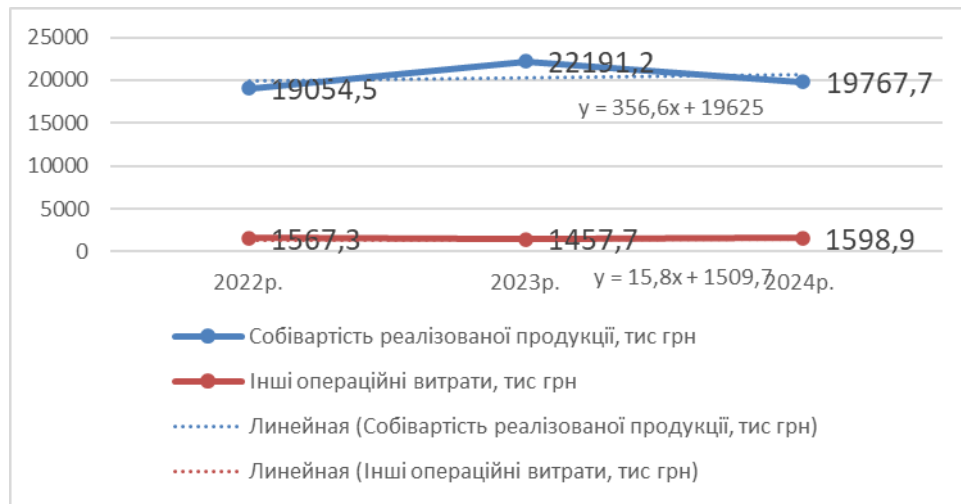

Рис. 3.3. Математична модель прогнозу собівартості реалізованої продукції та інших операційних витрат ТОВ «Перемога» на 2026р., тис грн.

Джерело: побудовано автором

Сукупність визначених прогнозних даних формує інформаційне підґрунтя для розрахунку планової величини вхідних і вихідних грошових потоків суб'єкта дослідження. Як свідчать дані прогнозних розрахунків, розмір планової виручки (на 2026 рік) від реалізації сільськогосподарської продукції ТОВ «Перемога» на перспективу становитиме 24331,7 тис грн, розмір собівартості реалізованої продукції – 21407 тис грн. Сумарна величина витрат від операційної діяльності аграрного формування у плановому періоді дорівнюватиме 22996,7 тис грн. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Прогноз обсягу доходу від реалізації продукції ТОВ «Перемога» на 2026 рік, тис грн

Показники	В середньому за 2022-2024рр.	2022р.	2024р.	2026р.	2026р. до 2024р. (+,-)
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	22536,2	21964	21450	24331,7	2881,7
Собівартість реалізованої продукції	20337,6	19055	19768	21408,0	1640

Інші операційні витрати	1541,3	1567,3	1598,9	1588,7	-10,2
Витрати операційної діяльності - всього	21878,9	20622,3	21366,9	22996,7	1629,8

Прогнозний розрахунок свідчить, що з урахуванням планових величин вхідних та вихідних грошових потоків (інших витрат та доходів від операційної або інших видів діяльності протягом 2022-2024 років ТОВ товариство не отримувало) чистий фінансовий результат операційної діяльності ТОВ «Перемога» у плановому періоді складатиме прибуток у сумі 1251,2 тис грн. при відповідному рівні рентабельності операційних витрат – 5,4%. (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**План фінансових результатів від операційної діяльності
ТОВ «Перемога» (на 2026р.)**

Показники	В середньому за 2022- 2024рр.	2022р.	2024р.	2026р.	2026р. до 2024р. (+,-)
Чистий прибуток, тис грн	657,1	1341,7	83,8	1335,0	1251,2
Рівень рентабельності операційних витрат, %	3,0	6,5	0,4	5,8	5,4

Для забезпечення одержання запланованих фінансових результатів аграрне підприємство має мати у розпорядженні відповідну суму грошових коштів, що має визначитись мінімально допустимим значенням. Визначення мінімально необхідної суми грошових коштів (тобто мінімального резерву ліквідності) є ключовим етапом фінансового планування агропідприємства. У практичній діяльності планування і прогнозування виділяють кілька основних методів її розрахунку, які адаптуються до специфіки аграрного виробництва: метод коефіцієнтів ліквідності (базується на розрахунку нормативних співвідношень між оборотними активами і поточними зобов'язаннями); метод середньоденного обороту грошових коштів (розмір мінімального залишку визначається на основі середньоденних витрат готівки з урахуванням

середнього періоду між надходженнями); метод нормативного резерву ліквідності (передбачає встановлення внутрішнього нормативу - наприклад, певного відсотка від планового обсягу витрат (5-10%) або від запланованої виручки); метод моделювання грошових потоків (мінімальна сума відповідає тому рівню, який гарантує безперервність операційної діяльності навіть у пікові періоди витрат); метод експертних оцінок.

Для визначення мінімальної величини грошових коштів, необхідної ТОВ «Перемога» для забезпечення її операційної діяльності у роботі було використано коефіцієнтний метод (метод оборотності грошових коштів) - метод визначення мінімальної суми грошових коштів на основі коефіцієнта оборотності грошових активів. Планова величина середніх залишків грошових коштів та дебіторської заборгованості ТОВ «Перемога» на прогнозний 2026 рік були розраховані за допомогою математичної моделі, наведеної на рис. 3.4.

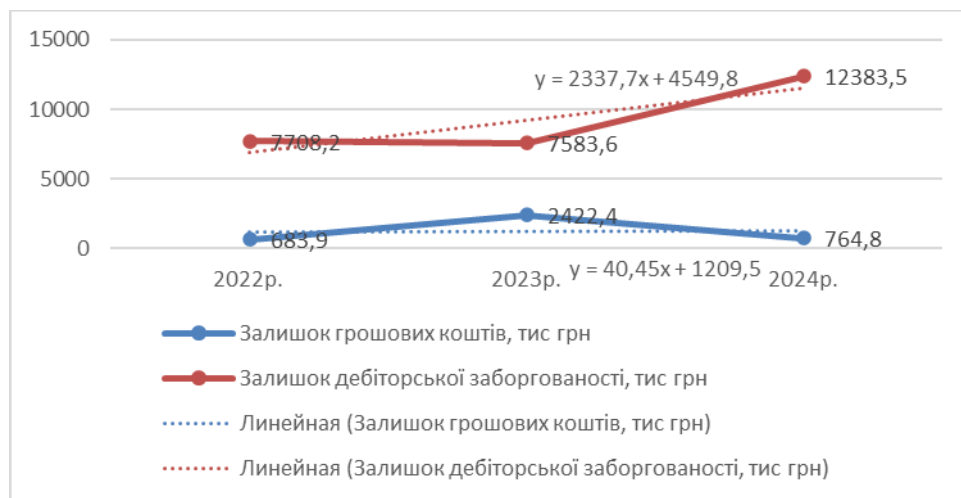

Рис. 3.4. Математична модель прогнозу залишків грошових коштів та дебіторської заборгованості ТОВ «Перемога» на 2026р., тис грн.

Джерело: побудовано автором

Проведені розрахунки показали, що середній розмір залишків грошових коштів на підприємстві у 2026 році дорівнюватиме 1411,7 тис грн., а розмір дебіторської заборгованості – 16238,3 тис грн.

Порядок розрахунку мінімально необхідної суми грошей для діяльності ТОВ «Перемога» на плановий період наведено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

**Розрахунок мінімально необхідної суми грошей для ТОВ «Перемога»
на плановий період (2026р.)**

Показники	Сума, тис. грн.
Операційні витрати	22996,7
Обсяг реалізації продукції за мінусом податку на додану вартість та акцизного збору	24331,7
Середні залишки грошових коштів та дебіторської заборгованості	17650,0
Обертання грошових коштів, разів	1,38
Мінімально необхідна сума грошей	16664,3

Розрахунки показали, що для повного забезпечення потреб операційної діяльності ТОВ «Перемога» у перспективному періоді підприємству необхідний розмір грошових коштів у сумі 16664 ти грн. Прогнозна величина значно відрізняється від фактичної величини грошових коштів, які мало у розпорядженні товариство протягом 2022-2024 років. Як засвідчили результати досліджень, суттєвою проблемою для товариства є відволікання значної частини ліквідних активів (грошових коштів) у дебіторську заборгованість. Така політика управління грошовими активами є занадто ризикованою, зокрема, за умов тривалого у країні військового конфлікту.

За умов, коли значна частка активів аграрного підприємства зосереджена у дебіторській заборгованості, управління грошовими коштами набуває особливої ваги. Для зниження ризику ліквідності доцільно посилити контроль за станом дебіторської заборгованості шляхом її моніторингу та лімітування, оптимізувати політику відстрочки платежів, застосовуючи стимули для дострокових оплат, а також створити резерв ліквідності для покриття касових розривів. Ефективним напрямом є залучення інструментів фінансового посередництва - факторингу, аграрних розписок, що прискорюють оборот грошових потоків, і впровадження цифрових систем управління грошовими

потоками. Комплексне використання цих заходів сприятиме підвищенню платоспроможності, фінансовій стійкості та здатності підприємства адаптуватися до ризикових умов господарювання в період воєнної нестабільності.

Основні напрями підвищення ефективності управління грошовими потоками ТОВ «Перемога» на майбутній період полягають у забезпеченні збалансованості між обсягами надходжень і виплат, прискоренні оборотності коштів та зниженні ризику фінансової нестабільності. Доцільним є удосконалення системи планування і прогнозування грошових потоків на основі моделювання сценаріїв розвитку виробничо-збутової діяльності, що дає змогу своєчасно виявляти дефіцит або надлишок ліквідності. Важливим напрямом є оптимізація структури дебіторської та кредиторської заборгованості через скорочення строків розрахунків, впровадження системи контролю платіжної дисципліни контрагентів і застосування факторингових операцій.

Підвищенню ефективності управління грошовими коштами також сприятиме раціоналізація витрат шляхом диференціації постійних і змінних видатків, встановлення внутрішніх нормативів використання грошових ресурсів і підвищення дисципліни витрачання. Перспективним напрямом є впровадження цифрових інструментів Cash Flow Management. В умовах воєнної нестабільності важливо також створювати страховий резерв ліквідності для покриття непередбачених витрат і касових розривів. У цілому, ефективне управління грошовими потоками передбачає інтеграцію фінансового планування, моніторингу й оперативного контролю, що забезпечує стабільність фінансових результатів, стале функціонування та інвестиційну спроможність аграрного підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Результати проведених наукових досліджень засвідчили, що облік грошових коштів постає винятково важливою ділянкою облікової роботи. За сучасних кризових бізнес-умов діяльності агровиробників України він формує передумови їхньої стабільності, довіри, прозорості та стійкого фінансового стану.

Діяльність аграрних формувань характеризується низькою специфічних умов, які опосередковують специфіку управління грошовими потоками та його обліково-аналітичного забезпечення. Облік грошових коштів на сучасному етапі характеризується необхідністю трансформацій, що враховують нові цінності аграрного бізнесу і господарської діяльності агропідприємств – цінності соціально- та екологічної орієнтованості та сталого розвитку.

Облік грошових коштів агропідприємств у кваліфікаційній роботі був проаналізований на прикладі ТОВ «Перемога» Тульчинського району Вінницької області. Дане агроформування є малим бізнес-суб'єктом. Площа сільгоспугідь у господарстві становить 665 га, чисельність середньорічних працівників - 20 осіб. Загальна вартість сукупних активів товариства дорівнює 58,4 млн грн, з яких 47,2 млн грн приходить на власний капітал.

За аналізований період у товаристві збільшується ресурсний потенціал, а структура активів зміщується у бік нарощування поточних оборотних активів. У цілому, показники ресурсозабезпеченості агроформування зростають, що сформувало передумови для збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва. ТОВ «Перемога» має зерно-технічний виробничий напрям господарської діяльності. Продукція тваринництва не виробляється.

Підприємство функціонує на рентабельній основі, проте, рівень економічної ефективності бізнесу за останні три роки значно знизився. Основними причинами такого становища стало різке зростання витрат внаслідок дії інфляційних чинників та укладення вітчизняної агрологістики.

Розмір чистого прибутку, який товариство отримало у 2024 році, склав 83,8 тис грн, що на 92% менше, ніж у 2022 році.

Бухгалтерський облік у ТОВ «Перемога» відповідає чинним вимогам і стандартам ,як зовнішнім, так і внутрішнім. Окремого облікового відділу на підприємстві не існує – усі бухгалтерські функції і види робіт виконує головний бухгалтер товариства Берпятчук Т.П. Облік у господарстві автоматизований за допомогою програми «Master. Бухгалтерія». Основними рахунками, які використовуються для відображення господарських подій, пов'язаних з використанням грошових коштів, є Рахунок 30 «Готівка», зокрема, 301 «Готівка у національній валюті», та Рахунок 31 «Рахунки в банках». ТОВ «Перемога» зберігає грошові кошти як на поточному рахунку в банку у АТ «Райффайзен Банк» та у касі підприємства. Для організації належного зберігання готівкових коштів та дотримання чинного законодавства в ТОВ «Перемога» Наказом «Про облікову політику» встановлений ліміт каси, розмір якого становить 10000 грн.

Оформлення господарських подій, пов'язаних з використанням грошових коштів відбувається на підставі відповідних первинних документів, основними з яких є: прибуткові та видаткові касові ордери, касова книга, довідки-розрахунки, платіжні відомості (наприклад, при виплаті заробітної плати з каси), журнали реєстрації прибуткових та видаткових касових документів, акти про інкасацію готівки з каси, банківські виписки.

Серед зведених документів автоматично за допомогою програми «Master. Бухгалтерія» на підприємстві створюються: оборотно-сальдові відомості по рахунках «30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», відомості та звіти по касі.

Аналіз рівня забезпеченості ТОВ «Перемога» грошовими коштами показав нестабільну тенденцію. Величина грошових активів у розрахунку на 1 га сільгоспугідь за три роки знизився на 43,8% і дорівнював 2398,2 грн. Розмір грошових коштів на кінець 2024 року склав 765 тис грн. Частка грошових коштів у вартості оборотних активів становила 1,6%, у складі валюти балансу – 1,2%.

Основним джерелом формуванні вхідних грошових потоків ТОВ «Перемога» виявилась операційна діяльність – виробництво і реалізація сільськогосподарської продукції. Основним джерелом формуванні вихідних потоків – витрати на її собівартість. Чистий рух грошових коштів за 2024 рік склав 38,8 тис грн.

За період 2022-2024 років на підприємстві спостерігається суттєве зниження рівня платоспроможності і ліквідності. Коефіцієнт абсолютної ліквідності впав з 3,14 до 0,05. Проте, агроформування залишається ліквідним у межах рекомендованих нормативів та може забезпечувати свою подальшу діяльність. Як загальний результат, спостерігається також зниження ефективності використання грошових коштів. Коефіцієнт їх оборотності уповільнився до 28 обертів, а тривалість обороту зросла до 13 днів. У звітному періоді у розрахунку на 1 грн грошових коштів товариство отримало 0,1 грн чистого прибутку.

Як показали дослідження, у цілому, діючий порядок обліку грошових коштів у ТОВ «Перемога» відповідає чинним нормам і стандартам. З метою удосконалення обліку грошових коштів для суб'єкта дослідження рекомендується:

1) доповнення Наказу «Про облікову політику товариства» у частині визначення та фіксації методу визначення ліміту готівки у касі підприємства, а також положеннями, які є орієнтують облікову політику товариства на принципи сталого розвитку, прозорості та екологічної відповідальності;

2) деталізацію рахунків 30 «Готівка» та 31 «Рахунки в банках» для ТОВ «Перемога» за умови впровадження засад сталого розвитку (3011 «Готівка для операцій сталого розвитку», 3012 «Готівка для екологічних проєктів», 3013 «Готівка для соціальних ініціатив», 3111 «Основний рахунок для операцій сталого розвитку», 3112 «Екологічні інвестиційні рахунки» та ін.).

3) Удосконалення форм первинних документів - доповнення стандартних форм (КО-1, КО-2, КО-3, платіжних доручень) реквізитами, що фіксують цільове призначення операцій відповідно до напрямів сталого розвитку.

4) Розробка спеціальних внутрішніх форм - введення внутрішнього реєстру цільових платежів за проектами сталого розвитку, у якому фіксується джерело, напрям і очікуваний ефект використання коштів; створення журналів обліку “зелених” платежів.

5) Впровадження у практику рекомендованої форми внутрішнього управлінського реєстру про рух грошових потоків, яка формує передумови для підвищення аналітичності управління і контролю за грошовими потоками агропідприємства.

6) Поширення використання у практиці діяльності ТОВ «Перемога» економіко-математичних методів прогнозування, які дозволяють покращити процес планування і контролю за використанням грошових потоків. Як показали проведені прогностичні розрахунки, мінімально необхідний розмір грошових коштів, який забезпечить повну платоспроможність та ліквідність подальшого розвитку товариства на засада сталого розвитку становитиме 16,6 млн грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арєф'єва С. О. Місце грошових коштів у системі управління економічною безпекою підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 86-90.
2. Багацька К. Методичні підходи до аналізу грошових коштів. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7e89b559-f724-4011-af31-19976560aeac/content>.
3. Бечко В.П., Бечко Я.В. Проблеми обліку грошових коштів підприємств України та шляхи їх вирішення. Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітнянські аспекти: Збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 березня 2020 р.). Дніпро: НМетАУ, 2020. 578 с.
4. Бланк І.А. Управління фінансової стабілізацією підприємства. Київ: Ника-Центр. 2014. С.496.
5. Бойко Т.Ю. Механізм контролінгу грошових потоків суб'єкта господарювання: необхідність формування та реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. № 42. С. 166-170.
6. Бондар А.В. Теоретичні підходи до методики аналізу грошових потоків підприємства. *Економічний форум* 2017. № 3. С. 56-64.
7. Волошина-Сідей В., Кириченко А. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи ефективного управління грошовими потоками підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-9>
8. Воскресенська Т. Дослідження підходів до аналізу грошових коштів підприємств з використанням облікової інформації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-65>
9. Грановська В., Кононенко Л., Савченко В. Звітність малих сільськогосподарських підприємств: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. № (68). URL: <https://doi.org/10.32782/2524->

0072/2024-68-170

10. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок. *Економічний аналіз*. 2015. № 6. С. 60-64.

11. Дмитренко О. Організація обліку руху готівки на підприємстві: особливості та проблемні аспекти в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип. 44. С. DOI:10.32782/2524-0072/2022-44-43

12. Ємельянова Ю., Циган Р. Удосконалення організації обліку грошових коштів як складової монетарних активів. *Молодий вчений*. 2020. № 5 (81). С. 159-162.

13. Закон України «Про Національний банк України»: URL: <http://www.rada.gov.ua>.

14. Заремба Є. М. Грошові потоки підприємства: сутність і класифікація. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. № 2 (23). С. 87-92.

15. Зінченко О.В., Дідик Я.В. Організаційно-методичний аспект обліку грошових коштів та їх роль за сучасних умов господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 37. С. 725-730.

16. Зінченко О.В., Приємницька В.О. Економічна сутність та класифікація грошових коштів. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 38. С. 390-394.

17. Інструкція про порядок здійснення контролю за дотриманням касової дисципліни та про операції з використанням платіжних карток (№ 637 від 29.12.2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-instruktsiyu-provedennya-kasovih-operatsiy-bankami-v-ukrayini>

18. Кошельок Г., Губанов М. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління грошовими потоками підприємства. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 384-389.

19. Крюкова І.О., Олійник О.О. Планування грошових потоків бізнес-суб'єктів аграрної економіки. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної

конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 13-14 вересня 2019р.). Одеса. ОНЕУ, 2019р. С. 119-122.

20. Кучер О. В. Система показників, що характеризують рух грошових коштів. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 154-157.

21. Кучеренко Т. Є., Аніщенко Г. Ю. Обліково-аналітичне забезпечення управління грошовими потоками підприємств. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10022>

22. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів». URL: http://dipifr.info/lib_files/standards/ukr/standards_010109/IAS_7.pdf.

23. Мулик Т. Методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-47>

24. Налукова Н., Кулина Г. Оцінка ефективності управління грошовими потоками підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. № 1. С. 49-58.

25. Нові правила переказів з картки на картку з 1 жовтня 2025. URL: <https://yankiv.com/ua/novi-pravy-la-perekaziv-z-kartky-na-kartku/>

26. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://prou4otinfo/?section=browse&CatID>

27. Обмеження готівкових розрахунків: що потрібно врахувати у 2025 році. URL: <https://7eminar.ua/news/8602-obmezennya-gotivkovix-rozrahunkiv-shho-potribno-vrakhuvati-u-2025-roci>.

28. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах. Київ: Аграрна освіта, 2013. 605 с.

29. Осадча Г.Г., Марчук А.М. Грошові кошти: облік касових операцій. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №15. С.595-599.

30. Остафійчук С.М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2019. № 2(64). С. 215-220.
31. Порядок організації безготівкових розрахунків в Україні. URL: ebk.net.ua/Book/FPravo/216/11254.htm.
32. Панасюк О.В., Мазанович І.С. Удосконалення аналізу грошових потоків підприємства та їх оптимізація в процесі управління. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 6(23). С. 128-132.
33. Парді С. Р. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2018. № 2. С. 82-86.
34. Петіна Л.В. Управління фінансовими потоками сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси України*. 2011. № 2. С. 117-122.
35. Піскульова І. В., Мавріна М. І. Методичні підходи до управління грошовими коштами підприємств: сучасний аспект. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.88>
36. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://www.uazakon.com/document/fpart34/idx34446.htm>
37. Побережець О.В. Методика обліково-аналітичного забезпечення системи управління грошовими потоками суб'єктів макроекономічного середовища. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2017. Том 16. Вип. 3 (37). С. 54-70.
38. Поддєрьогін А. М., Невмержицький Я. І. Ефективність управління грошовими потоками підприємства. *Фінанси України*. 2007. № 11. С. 119–127.
39. Подолянчук О.А. Грошові кошти в системі рахунків обліку. *Економіка, фінанси, менеджмент*. 2019. № 3. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/21136.pdf>

40. Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства Фінансів України №88 від 24.05.95р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

41. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. URL:<http://www.rada.gov.ua>.

42. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова від 15.12.2004 № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17/ed20171229#n29>

43. Радіонова Н. Й., Окончук А. Р. Управлінський аспект обліку грошових коштів підприємства. Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Київ, 10 червня 2022 року. В 2 х т. Т. 2. Київ: КНУТД, 2022. С. 212-215.

44. Радіонова Н. Й., Пустовгар К. В. Методичні засади обліку грошових коштів та їх відображення в звітності підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. № 11 (145). С. 36-42.

45. Рижикова Н.І. Оцінка обліково-економічної стійкості аграрних підприємств України на мікрорівні: інформаційно-аналітичний підхід. *Академічні візії*. 2025. № 42. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15437666>

46. Свірідова М.С. Крюкова І.О. Сучасні методичні підходи до оцінки грошових потоків підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. 32. С. 48-54.

47. Степаненко О.І. Грошові кошти в системі бухгалтерського обліку підприємства. *Регіональна економіка та управління*. 2021. № 1(31). С. 91-96.

48. Тешева Л.В., Щербань О.Д. Поняття грошового потоку підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/114.pdf

49. Томчук В., Капула І. Вплив особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств на формування обліково-аналітичної інформації. *Економіка та суспільство*. 2023. № (54). URL:

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-25>

50. Фартушняк О. Компоненти облікової системи управління грошовими потоками підприємства. *Економічний аналіз*. 2024 рік. Том 34. № 4. С. 381-386.

51. Фесенко А., Матюха М. Нормативно-правове регулювання обліку операцій з грошовими коштами на підприємстві. *UNIVERSUM*. 2024. № (13). С. 7–17. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/1253>

52. Халатур С.М. Вдосконалення управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства в умовах фінансової нестабільності. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 126-131.

53. Циган Р.М. Чинники удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками підприємства. *Облік і фінанси*. 2018. № 3(81). С. 83-97.

54. Щепіна Т.Г. Комплексний аналіз грошових потоків державного підприємства «Антонов». *Modern Economics*. 2021. № 26. С. 178-184.

55. Яремко І. Й. Обліково-аналітичне забезпечення як інструментарій управління економічним розвитком підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 6. С. 25-31.

56. Ясищена В.В. Систематизація основних елементів обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими коштами підприємства. *Економічний простір*. 2016. № 106. С. 202-210.

57. Coinmarketcap. Cryptocurrency Market Capitalization. 2021. URL: <https://coinmarketcap.com/>

58. DeMatteo M. Bitcoin Price History: 2009 to 2022. 2022. URL: <https://time.com/nextadvisor/investing/cryptocurrency/bitcoin-price-history/>

59. EY. Applying IFRS Accounting by holders of crypto assets. 2021. URL: https://www.ey.com/en_gl/ifrs-technical-resources/accounting-by-holders-of-crypto-assets-updated-october-2021.

60. Foley et al. Bitcoin: how much illegal activity is financed through cryptocurrencies. *Rev. Financ. Stud.* 2018. № 32 (5). P. 1798-1853.

61. Houben, R., Snyers, A. Cryptocurrencies and blockchain-Legal context and

implications for financial crime, money laundering and tax evasion. 2018. URL: <https://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

62. Suprun A., Smyrna O., Voloshanyuk N., Petrishina T., Tereshchenko O. Monetary Relations Transformation in the Digital Economy. *Advances in Economics, Business and Management Research*. 2023. Vol. 129. URL: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/isc-sai-20/125937203>

ДОДАТКИ